

RÆSON

DIGITAL EKSTRAUDGAVE #2

23. APRIL 2020

42 SIDER

NOA REDINGTON:
"STATSMINISTEREN
RISIKERER AT SKUFFE
BÅDE KERNEVÆLGERE
OG FAGBEVÆGELSE, NÅR
DER SKAL SKABES VÆKST
I EN STYRTBLØDENDE
PRIVAT SEKTOR — OG
NÅR DEN ØKONOMISKE
ØNSKEBRØND BLIVER TOM"

**SAMT ARTIKLER AF OG MED: NIELS JESPERSEN, MIKKEL ANDERSSON,
CAMILLA TENNA NØRUP SØRENSEN, MARTIN VON HALLER GRØNBÆK,
TINE AURVIG-HUGGENBERGER OG MORTEN SODEMANN**

- 4 NOA REDINGTON: CORONAKRISEN ÆNDRER ALT FOR REGERINGEN
- 10 NIELS JESPERSEN: CORONAKRISEN KAN FØRE TIL ET PARADIGMESKIFTE. ET SOCIALDEMOKRATISK PARADIGMESKIFTE
- 14 MIKKEL ANDERSSON: EN ANSVARLIG GENÅBNING AF DANMARK KRÆVER POLITISK FOKUS PÅ SMITTEREDUKTION MED HIDTIL UBRUGTE REDSKABER
- 20 CAMILLA TENNA NØRUP SØRENSEN OM CORONAKRISEN I KINA: UTILFREDSHEDEN ULMER I DEN KINESISKE BEFOLKNING
- 26 MARTIN VON HALLER GRØNBÆK: KAN COMPUTERNE STYRE SAMFUNDSØKONOMIEN?
- 32 TINE AURVIG-HUGGENBERGER: DEMOKRATIETS TYNNE FERNIS (ELLER DEN DYRT BETALTE TRYGHED)
- 36 MORTEN SODEMANN: HVORFOR ELSKER ALLE AT HADE VERDENS-SUNDHEDSORGANISATIONEN WHO?

Redaktionen afsluttet 23/04 2020
 FORSIDE: STATSMINISTER METTE FREDERIKSEN,
 22. MAJ 2019 (FOTO: CLAUS FISKEK/RITZAU SCANPIX)

I CHEFREDAKTIONEN: Jakob Kromann (ansv.),
 David Rischel, Jeppe Grand Esgaard, Kirstine Eklund,
 Markus Giessing, Sarina Lohmann og Clement Behrendt
 Kjersgaard (udgiver)

UDGIVET AF: RÆSON MEDIER, Vartov, Farvergade 27,
 1463 København, redaktionen@raeson.dk
 DESIGN & DTP: Liv Sodal Krogh

RÆSON er nyhedsmagasinet om politik, skrevet af
 eksperter, politikere og journalister. Bladet udkommer
 fire gange om året på tryk og løbende på nettet:
www.raeson.dk. Magasinet er totalt uafhængigt af
 økonomiske og politiske interesser. Enhver artikel er
 alene udtryk for skribentens holdninger.

MÅ IKKE KOPIERES, VIDERESEENDES ELLER PÅ ANDEN MÅDE
 DELES.

12 MÅNEDERS ABONNEMENT:
 250 KR. /200 KR. FOR STUDERENDE
 OG PENSIONISTER.
 SE: WWW.RAESON.DK

UDSENDETE KINESISKE MILITÆRLÆGER GØR HONNØR TIL
 HUOSHENSHAN HOSPITALET I WUHAN, 17. APRIL, 2020
 [FOTO: FEI MAOHUA XINHUA/XINHUA/RITZAU SCANPIX]

NOA REDINGTON: CORONAKRISEN ÆNDRER ALT FOR REGERINGEN

INTERVIEW AF KIRSTINE EKLUND

RÆSON: Hvilke politiske konsekvenser tror du, at coronakrisen vil få i Danmark – og hvor permanente vil de være?

REDINGTON: Jeg tror først og fremmest, at klimadagsordenen vil blive påvirket. Der er ingen tvivl om, at det her sætter en kæp i hjulet på 70 pct.-reduktionsmålet. Fra politisk hold kan man bede befolkningen om både det ene og det andet, men spørgsmålet er, om der ovenpå coronakrisen er mentalt fokus og beslutningskraft til at nå i mål. Kan man bede befolkningen om at gøre ting, de ellers ikke ville gøre, hvis de bekymrer sig mest om manglende arbejdspladser? Det er svært at påbyde danskerne affaldssortering, mens økonomien er ved at brænde sammen. Dermed ikke sagt, at klima er en dagsorden, som er forbeholdt tider med overskud – for der er ingen tvivl om, at den er kommet for at blive denne gang. Også på en helt anden måde end i 2006, da Nicholas Stern udgav en klimarapport, som fik klimaet på toppen af den politiske dagsorden, indtil finanskrisen kom og skyllede det bort.

I denne coronatid tror jeg kun, at klimadiskussionen bliver accelereret af oplevelsen af, at kloden virkelig hænger sammen. Men selve måden at føre klimapolitik på – og det pludselige mål om at reducere CO₂-udslippet med 70 pct. – er vi nødt til at tænke om, for det var blevet en debat båret mere af ambi-

tioner end af realiteter. Og jeg tror faktisk, at det er en gave for regeringen. Klimadiskussionen var blevet noget, man skubbede foran sig – det var blevet et mantra, som stort set ingen forstod dybden i. Alle skulle bare være grønne, og vi skulle gøre det umulige muligt.

Der var på meget kort tid blevet bygget den største politiske potenkulisse op i dansk historie. Den falder fra hinanden nu. Det betyder, at vi nu kan starte et nyt sted i vores klimadebat. Et sted, som både er realistisk og ambitiøst, og hvor der er forståelse for, at det relevante ikke er, om det er en reduktion på 70 pct. eller 67 pct. Det er godt for os alle sammen. Dermed ikke sagt, at vi skal sænke ambitionerne, men vi skal gøre os klart, at det er svært at nå målsætningerne. Det kan regeringen gøre nu, uden at De Radikale vælter den for ikke at nå klimamålet i rette tid. Dramatikken har flyttet sig.

Derudover tror jeg, at den politiske modsætning mellem unge og gamle vil blive trukket hårdere op som resultat af krisen. Der bliver i øjeblikket placeret en kæmpe regning på de unges skuldre – også ift. de muligheder unge har. De unges livsvilkår vil blive voldsomt reduceret af den her krise: Arbejdsløsheden vil stige, muligheden for at rejse rundt i verden vil være begrænset – i hvert fald de næste par år – og der vil være meget mere overvågning end tidligere samt flere restriktioner for

social adfærd. For ikke at snakke om klimabyrden.

Man har set historisk, at når en hel generation sættes så hårdt tilbage, sætter det gang i en masse; det giver en politisk, hvis ikke radikalisering, så i hvert fald opvågning. Der kommer til at ske nogle aldersmæssige forskydninger i den politiske kamp, hvilket også er en udfordring for Mette Frederiksen, fordi hun i den grad i valgkampen satsede på det ældre vælgersegment. Ved folketingsvalget var Socialdemokratiet kun det femtestørste parti blandt førstegangsvælgerne, mens man havde helt astronomiske tal for vælgergruppen over 70 år. For den politiske kultur som helhed kan det her få stor betydning, fordi det bliver tydeligere, hvor mange af vores samfundsressourcer, der er bygget op på at varetage ældre menneskers interesser, og det vil de unge mennesker ikke nødvendigvis acceptere længere.

Og så er det helt grundlæggende interessante omkring corona – for at parafrasere Churchill – at vi er ved enden af begyndelsen. Hvis vi spoler tiden 6-7 uger tilbage, havde alle oplevelsen af, at det hele ville gå hurtigt over. Vi kan finde alle mulige analyser fra økonomer, der sagde: "BNP kommer til at få et slag på en halv til en hel procent. Det ser godt ud." Der tror jeg bare, at man skal være meget ydmyg og sige, at coronakrisen ikke er ovre, før der er en vaccine, og den

“REGERINGEN OG DE ØVRIGE PARTIER VAR PÅ VEJ MOD EN HÅRDKNUDE I KLIMAFORHANDLINGERNE. EN SKUFFELSE, HVOR STØTTEPARTIER VILLE RASE, OG ERHVERVSLIVET VILLE FØLE SIG SNYDT. CORONAKRISEN GIVER METTE FREDERIKSEN NYE MULIGHEDER, IKKE MINDST FORDI HUN PÅ GRUND AF SIN STÆRKE KOMMUNIKATION DESUDEN HAR NÅET UD TIL VÆLGERE, SOCIALDEMOKRATIET IKKE HAR KUNNET RAMME I MANGE ÅR. MEN HUN RISIKERER AT SKUFFE BÅDE KERNEVÆLGERE OG FAGBEVÆGELSE, NÅR DER SKAL SKABES VÆKST I EN STYRTBLØDENE PRIVAT SEKTOR — OG NÅR DEN ØKONOMISKE ØNSKEBRØND SLIPPER OP”

STATSMINISTER METTE FREDERIKSEN (S) OVER FOR JAKOB ELLEMANN-JENSEN (V) TIL RADIKALE VENSTRES NYTÅRSSTÆVNE, 5. JANUAR 2020 [FOTO: TIM KILDEBORG JENSEN/RITZAU SCANPIX]

er blevet distribueret bredt. Derfor må vi holde op med at tale om ”coronakrise” og begynde at tale om ”coronatilstand”. Det er helt afgørende.

RÆSON: Hvad betyder coronakrisen i bredere forstand for Mette Frederiksens politiske projekt i denne tid og fremover?

REDINGTON: Der er flere lag i, hvad det her vil betyde for både Mette Frederiksens projekt og det politiske landskab i det hele taget. Der er ikke nogen tvivl om, at Mette Frederiksen i udgangspunktet er kommet godt fra start som statsminister. Hun stod stærkt og havde et meget klart defineret projekt, som var muligt i den daværende ramme. Nu har hun fået en ny opgave, fordi den politiske dagsorden fuldstændig har flyttet sig fra: Hvordan bruger vi de penge, som vi har til rådighed i det økonomiske råderum? Til: Hvordan skaber vi et økonomisk råderum?

Før var problemet, at der manglede arbejdskraft og ledige hænder, mens vi nu kommer til at mangle steder, hvor de ledige hænder kan gå hen. Det ændrer hele den politiske dynamik. Da jeg arbejdede på Christiansborg fra 2008-15 [som personlig rådgiver for Helle Thorning-Schmidt (S), red.], handlede politik om én ting: at skaffe arbejdspladser. Hele den diskussion om vækst har vi slet ikke haft de seneste 3 år. Det vil ændre sig nu.

Hvad betyder det så for Mette Frederiksens genvalgschancer? Hør nu her: Hendes genvalgschancer var usædvanligt gode før denne krise. Først og fremmest pga. det helt ekstremt store stemmepild, der er i blå blok. Med nedsmeltningen af Liberal Alliance og af Dansk Folkeparti, Nye Borgerlige, som opførte sig illoyalt, en ny leder i Venstre og ikke mindst både Stram Kurs, Kristendemokraterne og Klaus Riskjær, som blev til stemmepild. Så i udgangspunktet var Mette Frederiksens chancer for at blive genvalgt usædvanligt gode. Hun stod overfor en borgerlig opposition, som var kollapsede.

Det, der virkelig bliver interessant at følge, er det faktum, at Socialdemokratiet er inde i sådan en

”rally ’round the flag effect” [udtryk i politologien for en statsleders stigende popularitet i en krisetid, red.], som du også ser i alle andre lande. Lederne i mange lande stiger markant i meningsmålingerne, men det har ikke blivende effekt.

Det, jeg til gengæld er helt overbevist om, har en blivende effekt, er den relation, Mette Frederiksen har fået skabt til danskerne. Jeg kan ikke mindes, at vi tidligere har haft en statsminister med så stor gennemslagskraft. Hvis Mette Frederiksen siger, at folk skal vaske hænder, så vasker folk hænder. Hun er – alene pga. krisen – blevet et fixpunkt for danskerne på en måde, som ingen havde forestillet sig at skulle opleve en statsminister være. Der er mange ting, som kan gå galt rent kommunikationsmæssigt, men det, at hun ved krisens begyndelse tog de store beslutninger og kommunikerede så klart, sidder i mange danskere.

Og vigtigst er, at det sidder i rigtig mange danskere, som ikke normalt engagerer sig i politik. Hun har ramt nogle vælgergrupper, som Socialdemokratiet har haft svært ved at ramme gennem mange år: Nogle af dem, som stempler ind i dansk politik en gang imellem, og som så har bestemt sig for, hvem de vil stemme på, når de stempler ud igen. Og så går der lang tid, før de for alvor tager politisk stilling. Hun er på mange måder lykkes med at få fat på de vælgere, der har cirkuleret rundt mellem Socialdemokratiet, Venstre og Dansk Folkeparti, og som er svære at nå. Hun har formået at få dem bag sig på en måde, som ikke bare forsvinder.

Med andre ord: Mette Frederiksens kapital i hendes politiske projekt er blevet voldsomt forøget. Selvom de meningsmålinger, vi ser nu, ikke kommer til at holde, kommer Socialdemokratiet – næsten uanset hvad – til at få et stærkt valg næste gang, fordi Mette Frederiksen står så stærkt som person.

RÆSON: Men hvad med den økonomiske tilbagegang – kan den ikke sætte Socialdemokratiets popularitet over styr?

REDINGTON: Den kan i hvert fald udfordre regeringen i høj grad. Dansk

”CORONAKRISEN VISER, AT DE MEGET OPKØRTE POLITISKE KONFLIKTER, VI SÅ OFTE TALER OM, LANGT HEN AD VEJEN ER PSEUDOKONFLIKTER. DET SPÆNDENDE ER SÅ, OM DET KASTER NOGET AF SIG I DET STORE BILLEDE”

økonomi er dybt afhængig af eksport: Hele 750.000 arbejdspladser er i eksporterhvervene. Derudover er der en kæmpe intern efterspørgsel, som også vil gå helt i bakgear. Det kan godt være, at vi får lov at gå på restaurant, men vil vi gøre det? Det samme gælder biograf, værtshuse og så videre. Vi står overfor et enormt chok. Jeg har formuleret det sådan her: Finanskrise var en form for kræftsygdom, som inficerede økonomien; det her er et hjertestop. Det er hele verden på én gang.

Vi er inde i en ny normal, hvor Finansministeriets mest dystre prognose i dag fremstår ret optimistisk, når man ser på verden omkring os.

Det vil sige, at vi får en helt ny økonomisk debat. Alt det med tidlig pension til Arne er pludselig ikke vigtigt længere – om det lykkes eller ej, vil statsministeren ikke blive bedømt på. Det giver ikke længere mening, at man forsøger sig med en tilbagetrækningsordning for en – i virkeligheden – ret lille gruppe mennesker på et tidspunkt, hvor der måske vil være 300.000 arbejdsløse. Der vil befolkningen tænke: Prøv at høre her, søster statsminister, kom ind i kampen – den rigtige kamp!

Den rigtige kamp er at skabe arbejdspladser og økonomisk vækst, og derfor venter der Mette Frederiksen nogle virkelig komplicerede valg i forhold til skatter, afgifter og det private erhvervsliv. Det er rigtigt, at man kan fremrykke offentlige investeringer; men det hjælper bare ikke biograferne i Aarhus, at man får lov at bygge en havvindmøllepark i Kattegat. Det gør det på lang sigt, men det gør det ikke lige nu og her. Der er mange af de erhverv, som ryger nu, som i det mindste skal have noget stimuli. Og så er der som sagt eksporterhvervene, der skal reddes.

Socialdemokratiet med Mette Frederiksen i spidsen er indtil nu lykkedes med at have en ganske diffus økonomisk politik; de har været ”råderum-socialdemokraterne”. Råderummet har været sådan en form for ønskebrønd, hvori man altid har kunnet finde det, man skulle bruge. Nu skal de derimod ud og tage nogle rigtige politiske valg på det økonomiske område. Her begynder Mette Frederiksen at få nogle udfordringer, fordi hun skal skuffe nogle af sine kernevælgere, og hun skal skuffe noget af sit bagland, heriblandt fagbevægelsen, hvis helt store projekt indtil nu har været, at dagpengekompensationen skulle stige. Det er der ikke penge til. Hun har stillet mange snubletråde op for sig selv, fordi hun har mere end antydnet, at hun vil øge dagpengekompensationsgraden, har givet Arne store løfter og har lagt afstand til alt, der har med selskabsskat og konkurrencestat at gøre.

Nu sidder socialdemokraterne pludselig i en økonomisk situation, som er endnu værre end i 2011. Det bliver især udfordrende, fordi der er så store forventninger til, hvordan statsministeren vil opføre sig som socialdemokrat. Samtidig har hun De Radikale som støtteparti, som kan gøre livet surt for hende. En mulighed kunne være at forny kontrakten. Altså udskrive valg i efteråret og sætte en ny dagsorden, sætte en ny forventningsafstemning. Men sådan som krisen har udviklet sig – altså til en tilstand – så er jeg overbevist om, at danskerne vil finde det meget uansvarligt, hvis hun udskriver valg inden for det næste år.

RÆSON: Står Mette Frederiksen i virkeligheden i en situation, hvor hun kan blive tvunget til at føre den form for økonomisk politik, som Helle Thorning førte i sin regeringsperiode fra 2011 til 2015, og som Socialdemokratiets kernevælgere havde så svært ved at acceptere?

REDINGTON: Hun kan jo ikke føre vækstpolitik med Enhedslisten. Eller det kan hun godt, men så er jeg ikke sikker på, at hun skaber vækst andre steder end i den offentlige sektor. Lige nu har det været ret let: Man udskriver bare kæmpe regninger i øst og vest, men på et tidspunkt skal det stoppe. Så skal der tages beslutninger, som er mere fremadrettede, og som har en mere strukturel karakter. Der skal hun finde ud af, hvad det vil sige at føre socialdemokratisk vækstpolitik. Det er jo fint at investere i AMU, og efteruddannelse og den slags ting, men lige nu styrtbløder den private sektor både i vækst og arbejdspladser. Derfor er det problematisk, at der er skabt en stemning i rød blok om, at det med at satse på vækst i den private sektor forbindes med konkurrencestaten, nødvendighedens politik og andre ubehageligheder.

Mette Frederiksen er gået til valg i en kontekst, hvor den private sektor boomed med penge, mens den offentlige sektor og velfærden var forsømt. Selvom man ikke må sige det nu om dage, er der kun de pen-

”LIGE NU HAR DET VÆRET RET LET: MAN UDSKRIVER BARE KÆMPE REGNINGER I ØST OG VEST, MEN PÅ ET TIDSPUNKT SKAL DET STOPPE. SÅ SKAL DER TAGES BESLUTNINGER, SOM ER MERE FREMADRETTEDE, OG SOM HAR EN MERE STRUKTUREL KARAKTER. DER SKAL METTE FREDERIKSEN FINDE UD AF, HVAD DET VIL SIGE AT FØRE SOCIALDEMOKRATISK VÆKSTPOLITIK”

ge, der er, så hun er nødt til at træffe nogle valg. Hun bliver derfor tvunget til at kigge på nogle strukturelle ting som skatter og afgifter, og det bliver meget svært at gøre sammen med Enhedslisten.

Mette Frederiksen står et andet sted, end Helle Thorning gjorde i 2011: Efterlønnen kan ikke afskaffes én gang til, og dagpengeperioden kan ikke forkortes igen. Det er hendes store held; men hun får samtidig svært ved at indfri sine løfter på velfærd, hvis hun også skal holde hånden under de private arbejdspladser og skabe vækst. Der er grænser for, hvor mange penge man kan bruge ved at optage lån og sænke skatterne – og der er især grænser i det økonomiske paradigme, som Socialdemokratiet er en del af, men ikke har stået ved, fordi der har været så stor pengeregulering. Væksten har været så stabil, at socialdemokraterne før valget tillod sig at skabe en stemning om, at hvis de fik magten, ville de ændre regnereglerne, så der ville blive råd til det hele. Det er der ikke. Så den grundlæggende problemstilling er, at Mette Frederiksen skal skabe vækst i den private sektor, og at redskaberne til den opgave ligger i et redskabsskur, som hun ikke havde drømt om at være nødsaget til at gå ind i.

RÆSON: Hvilke skillelinjer og konfliktlinjer viser sig – og vil vise sig – i Europa som resultat af coronakrisen?

REDINGTON: Jeg har meget svært ved at se ideologiske forskelle i måden, hvorpå forskellige regeringer har håndteret coronasmitten. Der er jo ikke en borgerlig måde at gøre det på ift. den "socialdemokratiske måde", vi ser her i landet. Det, vi får øje på her, transcenderer ideologi. Det er statens *raison d'être* [eksistensberettigelse, red.], som træder frem i denne tid. Den måde, man gør det på i England, er resultatet af den statsopbygning og politiske kultur, de har skabt over flere hundrede år. Det samme gælder Danmark, Sverige, Norge og Tyskland; det er meget mere statsræson, som er interessant nu, end ideologi. Mette Frederiksen håndterer ikke krisen på

en særlig socialdemokratisk måde, det er noget sludder. Regeringsledere over hele Europa gør det samme: De appellerer til nogle særlige nationale karaktertræk, som rækker langt udover det ideologiske. Norge har en borgerlig regering. Vi har en socialdemokratisk. Er der stor ideologisk forskel i tilgangen? Nej.

RÆSON: Når du siger, at denne krise blotlægger statens *raison d'être*, mener du så, at den viser, hvorfor staten i virkeligheden er til?

REDINGTON: Ja. Men det er ikke bare, *hvorfor* staten er til, men *hvordan* den er til. Den danske stat bygger på nogle helt særlige værdier: Der er pressemøder med arbejdsmarkedets parter og hele det cirkus, som man for øvrigt også har haft i de andre nordiske lande. I Sverige har man statsepide miologen, som er en afspejling af den forvaltningsstruktur, man har opbygget gennem mange år. I Tyskland har man en kompleksitet omkring delstaterne – fx var Bayern på banen med tiltag før de andre delstater. Så det, vi danske-

**”REGERINGSLEDERE
OVER HELE EUROPA
GØR DET SAMME:
DE APPELLERER TIL
NOGLE SÆRLIGE
NATIONALE
KARAKTERTRÆK,
SOM RÆKKER
LANGT UDOVER DET
IDEOLOGISKE”**

re får nu, er et fuldstændig kondenseret svar på, hvad den danske stat er, og hvilken nationsbygning vi har. Det samme gælder for andre lande.

I Englands meget klasseopdelte samfund startede de med flokimmunitet som strategi, hvilket i Boris Johnsons univers betød, at en masse fattige mennesker skulle dø. Groft sagt. I Frankrig er der en patriotisk tilgang med undtagelsestilstand og præsidenttaler, som er helt oppe på den høje hest. Belgiens høje dødstal afspejler på mange måder en stat, som er dysfunktionel og har svært ved at tage beslutninger. Samtidig er de østeuropæiske lande ikke blevet lige så hårdt ramt, fordi de ikke er så velintegre rede i verdensøkonomien som de vestlige lande. Landenes respons siger meget om den statskonstruktion, der danner det bredere fundament for lederskab i krisetid, og som rækker langt udover, hvorvidt regeringschefen er socialdemokrat eller liberal. Det er et interessant eksempel på, at de meget opkørte politiske konflikter, vi så ofte taler om, langt hen ad vejen er pseudokonflikter, når en virkelig krise rammer. Det spændende er så, om det kaster noget af sig i det store billede.

RÆSON: Hvad viser diskussionen om "coronaobligationer" til hjælp for økonomisk ramte lande som Italien om konfliktlinjerne i Europa og Danmark?

REDINGTON: Fra et dansk perspektiv er det sjovt at se De Radikale nu, som jo var meget stramtantede under finanskrisen, da Magrethe Vestager var økonomi- og indenrigsminister. Dengang fik den ikke fik for lidt med, hvor mange reformer de skulle gennemføre i Sydeuropa. I dag er De Radikale de fremmeste i forhold til europæisk fællesskab, og at Europa skal dele regningen. Det samme sker med beskæftigelsesminister Peter Hummelgaard – jeg kan godt huske, hvordan han som DSU-formand stod sammen med Poul Nyrup under finanskrisen. Der var ikke grænser for, hvor mange checks Europa skulle udstede til de unge arbejdsløse i Sydeuropa, og der må man sige, at piben har fået en an-

den lyd nu. Sådan er politik så underfundigt.

Pandemien rammer muligvis det europæiske samarbejde på det måske værst tænkelige tidspunkt, hvor Brexit lige er blevet afsluttet, og de europæiske institutioner nøgternt set er besat af historisk svage personligheder. De er selvfølgelig også kun så stærke, som de får lov at være. Hele sundhedsspørgsmålet er ikke et EU-spørgsmål, det vil nationalstaterne slet ikke tillade, men alligevel bliver det gjort til et EU-problem. På mange måder en umulig situation. Hvor det desværre ikke har hjulpet, at hverken formanden for kommissionen eller præsidenten for Rådet fremstår med nogen særlig form for personlig gennemslagskraft eller autoritet.

Der er tre udfaldsrum for Europa i den her situation. Det ene er, at det går helt galt, krisen bliver ikke bliver løst, Italien ender i dyb økonomisk krise, og der kommer tilmed virkelig spændinger med Østeuropa. Det andet er, at vi faktisk får løsnet op og bevæget det europæiske samarbejde hen, hvor de nordeuropæiske medlemslande godt vil bruge penge. Og så er der det tredje udfaldsrum, som bare er, at det går over, og det hele bliver, som det plejer at være. At vi mosler os igennem på en praktisk og ikke særlig køn måde. De to sidste udfaldsrum er for mig at se de mest sandsynlige, fordi det europæiske samarbejde grundlæggende er uhyre stærkt. Det indre marked er værdifuldt for alle medlemmer, og euroen er også værdifuld. Det er klart, at italienerne er sure, men de vil være endnu værre stillet uden euroen.

RÆSON: På det økonomiske spørgsmål er der en meget tydelig grøft mellem Nord- og Sydeuropa, mens der er et skel mellem Øst- og Vesteuropa på de værdipolitiske spørgsmål ift. demokratiske rettigheder, fx med de udviklinger, som sker i Ungarn og Polen. Viser coronakrisen en større skillelinje mellem nord og syd eller mellem øst og vest i Europa?

REDINGTON: På det punkt er jeg stadig marxist, for jeg tror på, at øko-

nomien er afgørende. Derfor er det konflikten mellem nord og syd, som er det altafgørende. Alt det, der sker i Ungarn, er helt forfærdeligt, men det er et lille land i den store sammenhæng. Det, som kommer til at definere Europas fremtid, er forholdet mellem de rige nordlige lande og de fattige sydeuropæiske lande. Øst-vest-konflikten ligger og ulmer – den er der. Men det er en andenrangs-konflikt i forhold til den situation, vi står i nu. Hvis du spoler tiden tilbage til før corona, er det klart, at konflikten med øst var begyndt at trænge sig på ift. den grundlæggende europæiske identitet: Hvad er Europa for en størrelse, og hvad kan man tillade sig? Men vi er et helt andet sted nu.

RÆSON: Hvad tror du, coronakrisen kommer til at betyde for Europa mere generelt, fx for vores (engang) åbne grænser og vores frie handel, som nu er under pres?

REDINGTON: Det indre marked er en kæmpe succes, som jeg er overbevist om, vil bestå. Hvis vi kigger nogle år ud, et års tid efter pandemien er afviklet, tror jeg også, at alle europæere gerne vil tilbage til en situation, hvor man kan rejse frit over landegrænser. Det har vi vænnet os til. Men det vil sætte et forstærket pres på, at de ydre grænser bliver beskyttet.

Jeg ser det her som et eksempel på en regionalisering. Der var en periode, hvor man talte om "globalisering" – altså både lokalisering og globalisering – og hvad ved jeg, men nu kommer der en regionalisering. Det kan man også se på de mange virksomheder, der er blevet opmærksomme på, at deres forsyningskæder skal være tættere. Fra *just in time* til *just in case*. Virksomhedernes produktion skal nu trækkes tilbage til Europa, så regionen kan stå stærkere, end den har vist sig at gøre nu. Det samme er jeg overbevist om, at vi vil se i USA.

RÆSON: Som vi har snakket om, er det de igangværende udviklinger, som bliver accelereret og synliggjort under denne krise. USA har længe været i gang med at fralæg-

ge sig titlen som leder af den frie verden, og det er meget tydeligt nu, hvor det knap nok lykkes for præsident Trump at håndtere coronakrisen nationalt for slet ikke at tale om internationalt. Hvilke konsekvenser har USA's manglende globale lederskab under coronapandemien for den vestlige verden, som vi kender den?

REDINGTON: For mig at se udstiller det her ikke først og fremmest USA's manglende lederskab, men Donald Trumps manglende lederskab. Det her er et eksempel på, hvordan én person kan gøre en kæmpe forskel. Jeg kan simpelthen ikke forestille mig en værre leder på nuværende tidspunkt. Selv Herbert Hoover, som var præsident under Wall Streetkrakket i 1929 og traf en række forkerte beslutninger, var ikke skør. Det er Donald Trump. Med sin narcissisme og sine spontane udmeldinger er Trump simpelthen så uegnet til at lede et land, at jeg ikke kunne forestille mig en værre præsident. Så for mig er det blevet vigtigt at skelne mellem USA's manglende lederskab og Donald Trumps forfejlede lederskab.

Selvfolgelig var der allerede en udvikling i gang; Obama trak også USA længere tilbage med *leading from behind*, og generelt har USA utvivlsomt trukket følehornene til sig og fylder mindre i verden i dag, end de gjorde for 10 og 20 år siden. Men at det nu sker så eklatant, fatalt og svingagtigt, tilfalder personen Donald Trump mere end noget strukturelt. Derfor står og falder det hele med, hvem der bliver præsident i USA til efteråret. Det er klart, at hvis han bliver genvalgt, er der virkelig grund til at være bekymret for den frie verden. Men jeg synes fortsat, at vi skal holde hovedet koldt ift. USA's globale lederskab.

Noa Redington (f. 1971). Master, Columbia University. Tidligere redaktør på Ugebrevet Mandag Morgen. 2008-2015 rådgiver for tidligere statsminister Helle Thorning-Schmidt (S). Tilknyttet TV 2 og Politiken.

NIELS JESPERSEN: CORONAKRISEN KAN UDLØSE ET POLITISK PARADIGMESKIFTE: FRA NEOLIBERALISME TIL SOCIALDEMOKRATISME

AF NIELS JESPERSEN

SOCIALDEMOKRATERNE STÅR TIL KOLOSSAL FREMGANG, MENS OPPOSITIONEN HAR SVÆRT VED AT FINDE MÆLE I SIN KRITIK AF REGERINGENS CORONA-HÅNDTERING. FREMGANGEN KAN VÆRE SKREVET I SAND, MEN DE REFORMER, DER GENNEMFØRES I DISSE DAGE, VIL DEFINERE DET POLITISKE DANMARKSKORT ÅRTIET UD

Når man allerede for et par måneder siden talte om socialdemokraternes stærke position, så skulle man huske ydmygt at tilføje, at meget kunne se anderledes ud til næste valg. Dansk politik er for tiden rigt på gamechangers, og den politiske situation kan ændre sig hurtigt. Særligt coronakrisen må siges at være noget af en gamechanger, der brutalt har fjernet fokus fra alle de småting, vi alle sammen gik og lod os optage af. Der er ikke mange, der husker balladen med at skrue en kommunal udligningsreform sammen. Det var ellers regeringens store hovedpine, for hvad der blot er få måneder – men en helt politisk tidsalder – siden. Nu er der mildest

talt mere alvorlige og bekymrende problemer på dagsordenen.

Heldigvis står et enigt folketing sammen om de store linjer i den danske corona-indsats. Man kan faktisk godt blive lidt stolt på folkestyrets vegne. Det sagt, så er der et andet og lidt penibelt spørgsmål, der også optager spinatfugle og andre politiske klågeåger: Hvad kommer coronakrisen til at betyde for det politiske danmarkskort?

Indtil videre har krisen ikke svækket regeringen. Tværtimod. Socialdemokratiet er i meningsmålingerne på vej mod eventyrlige højder, der ikke er set siden Nyrups dage. Men hvad med alle partiets mærkesager? Hvad sker der med

den grønne omstilling, og bliver der råd til partiets valgløfter såsom tidlig pension til Arne? Det mener den altid vidende Esben Schjørring fra Altinget, at der gør. I podcasten “Lukket Land” med den borgerlig-liberale journalist Mikkel Andersson beskriver Schjørring, hvordan det kræver en forståelsesrevolution for at erkende, hvor forandret Danmark er og bliver fremover: Mette Frederiksen har med knusende effektivitet formået at få coronakrisen til at handle om Socialdemokratiets kerneværdier om velfærd, solidaritet og fællesskab.

Det er vigtigt at understrege, at ingen i regeringen glæder sig over corona-epidemien. Ikke desto mindre kan der godt være tale om en uvelkommen – men vedvarende – styrkelse af Socialdemokratiet. Der er ingen tvivl om at, krisen passer belejligt godt til den socialdemokratiske værktøjskasse og i den socialdemokratiske kernefortælling. Mette Frederiksen har ikke noget ideologisk problem med at bruge staten til at styre borgernes adfærd. Det er frihed under ansvar – og hvis man vil bruge den frihed på at udsætte andre for smitte, så falder hammeren. Statsministerens pressemødetaler irriterer med deres lave lixtal, korte sætninger og formaninger til “danskerne” (ikke borgerne eller vælgerne) muligvis dem, der føler sig lidt klogere end alle andre, men i den brede befolkning går budskabet rent ind.

Samtidig understøttes Mette Frederiksens noget dystre syn på globaliseringen. Den måde, hvorpå lande som USA hijacker fly med medicin og beskyttelsesudstyr, viser, at det frie marked er om ikke en løgn, så i hvert fald bare noget, vi leger, når det går godt. Når tingene brænder på, er det op til nationalstaterne at rage kastanjerne ud af ilden. I hvert fald for deres egne borgere. Samtidig skal økonomien kunstvandes med den klassiske keynesianske pengesprøjte, og arbejdsmarkedets parter skal indtages i klassisk socialdemokratiske trepartsforhandlinger. Noget, der i 2012 mislykkedes for Thorning og Corydons teknokrater, men som

skete på rekordtid efter nedlukningen af Danmark for en måneds tid siden. Læg dertil en sejr i opgøret med det til tider træge embedsværk: I armlægningen med Sundhedsstyrelsen tyder meget på, at regeringen havde fat i den lange ende med sin resolute nedlukning af landet.

Historisk har store kriser som verdenskrigene ført til politiske venstredrejninger, i den forstand at statens indblanding og rolle i økonomien er blevet udvidet. Da Første Verdenskrig startede, stod det hurtigt klart for generalerne og politikerne, at man ikke kunne overlade det til markedet at producere nok granater. Der måtte central styring til. Selv om vi ikke er i krig, så holder analogien: I de økonomiske skyttegrave er der ingen frimarkedsliberalister, og lige nu kappes politikerne om at udskrive de største gavechecks for at holde gang i økonomien.

Stillet over for dilemmaet mellem at holde den liberale fane højt og tilfredsstillende erhvervslivets appetit på hjælpepakker valgte Jakob Ellemann-Jensen ikke overraskende det sidste. De eneste, der pipper, er de mest outrerede propelhatsliberalister i CEPOS. Og så Lars Løkke, der fra sin BT-klumme leder bagklogskabens generalstab. Han rammer muligvis nogle ømme punkter hos regeringen, men den største effekt er at udstille Ellemann som en letvægter. Kortene er – kort sagt – blandet godt for Socialdemokratiet.

Imidlertid bør man dog ikke falde i den ideologiske grøft som fx Berlingskes ledere, der ser røde socialdemokratiske faner overalt i krisehåndteringen. Selv om Danmark var et af de lande, der rykkede hurtigst på coronakrisen, er vores krisehåndtering en del af en fælleseuropæisk konsensus. Når regeringen åbner folkeskolerne før frisørsalonerne, er det ikke udtryk for nogen modvilje mod de liberale erhverv, men fordi det er den nemmeste måde at få gang i økonomien uden at sprede smitten mere end nødvendigt. En kurs, der også føres af de konservative regeringer i Norge, Østrig og Tyskland.

Samtidig er det værd at huske på, at opbakningen til de siddende regeringer også er et fællestræk over hele verden. Selv Donald Trump, der har håndteret krisen med et selv for ham imponerende niveau af inkompetence og dumstædighed, er steget i meningsmålingerne.

Før man begynder at bestille nye stole til det socialdemokratiske gruppeværelse i forventning om en jordskredssejr, er det imidlertid værd at huske på en anden tragedie. Nemlig terroristen Anders Breiviks massakre på 69 norske børn og unge på Utøya. Dengang gik det norske arbejderparti 10 procentpoint frem i meningsmålingerne, men tabte ikke desto mindre det

DER ER INGEN TVIVL OM AT, KRISEN PASSER BELEJLIGT GODT TIL DEN SOCIALDEMOKRATISKE VÆRKTØJSKASSE OG I DEN SOCIALDEMOKRATISKE KERNEFORTÆLLING. METTE FREDERIKSEN HAR IKKE NOGET IDEOLOGISK PROBLEM MED AT BRUGE STATEN TIL AT STYRE BORGERNES ADFÆRD

efterfølgende valg. Den slags betragtninger er kyniske, men hører ikke desto mindre med i en sanddruelig analyse af den politiske situation. Intet er givet endnu.

Selv om Socialdemokratiet må siges at være storfavorit, er det centrale faktisk ikke, hvem der vinder næste valg. Det kan regeringspartiet sagtens nå at tabe. Nej, det afgørende er, hvordan resten af verden og det politiske Danmark ser ud efter coronakrisen. Her har nærmest ingen ud over det i øvrigt socialdemokratiske ledede Sverige holdt fast i en laissez faire-tilgang. Meget tyder på, at de lande, der har håndteret krisen bedst, også er de lande, der har klassisk socialdemokratiske præg som en stærk interventionistisk stat og et offentligt domineret sundhedsvæsen. Derved er der sket et brud med den markedsliberale tilgang, der siden Murens fald har domineret den politiske udvikling i Vesten. Ikke dermed sagt at vestlige lande skal overgå til planøkonomi – overhovedet ikke. Men kan Socialdemokratiet gøre sine model for krisehåndtering til konsensus og noget, alle ansvarlige partier reelt abonnerer på – akkurat som det lykkedes for liberalisterne efter finanskrisen – så kan vi for alvor tale om et politisk paradigmeskifte.

Niels Jespersen (f. 1980) er Afghanistan-veteran og uddannet cand.mag. i historie. Han ernærer sig som forfatter, kommunikationsrådgiver og politisk kommentator. Han udgav i 2018, sammen med journalist Mikkel Andersson, bogen “Eksperimentet, der slog fejl” om 35 års dansk asyl- og integrationspolitik. Samme år forsøgte han uden held at blive opstillet til Folketinget for Socialdemokratiet.

MIKKEL ANDERSSON: EN ANSVARLIG GENÅBNING AF DANMARK KRÆVER POLITISK FOKUS PÅ SMITTEREDUKTION MED HIDTIL UBRUGTE REDSKABER

BILLEDEKST

EN AMBITION OM MASSETESTNING AF OP TIL 42.000 DAGLIGT ER EN FREMRAGENDE OG AMBITIØS MÅLSÆTNING, MEN HVIS DANSKE POLITIKERE ØNSKER AT GENÅBNE LANDET MED MINDST RISIKO FOR UKONTROLLERET SMITTE OG ENDNU EN NEDLUKNING, BØR DE IMPLEMENTERE REDSKABER, DER INTERNATIONALT HAR VIST SIG EFFEKTIVE TIL AT HOLDE CORONA-SMITTEN NEDE: KONTAKTSPORING, ISOLATION AF SMITTEDE OG BRUG AF VÆRNEMIDLER

AF MIKKEL ANDERSSON

Der er næppe mange, som ikke drømmer om et fuldt normaliseret Danmark – og det så hurtigt som muligt. Men det er imidlertid en kendsgerning, at et par hundrede smittede skiturister satte gang i den største krise i nyere danmarkshistorie, da den smitte, de hjembragte, spredte sig til resten af befolkningen.

Selvom spredningen af covid-19-smitte – efter en helt igennem imponerende præstation af både regering og befolkning – er faldet markant, skal antallet af bekræftede smittede for indeværende tælles i tusinder. Hvis man for hurtigt vender tilbage til samme tilstand, som Danmark var i, da det første udbrud skete, giver man virussen mulighed

for at sprede sig på tilsvarende vis igen. Og da den ikke har ændret sig i løbet af den sidste måneds tid, vil den naturligvis sprede sig på tilsvarende vis, hvis den får muligheden.

Hvis virussen igen begynder at klatre op ad de eksponentielle smittekurver, ved vi også, hvad der sker: Så viser erfaringen, at de fleste lande lukker ned, og de, som gør det for lidt eller for sent, risikerer smadrede sundhedsvæsner og hastigt stigende dødstal. For nok er der endnu ganske meget, vi ikke ved om virussen, men lige den del er ret velbeskrevet – fra Wuhan til Norditalien over London og til New York. Vi ser også, at nedlukning på ny er en mulighed, det har man set i blandt andet Singapore.

Hvis man ikke forholder sig til den risiko, også politisk, så har man ikke en realistisk vurdering af den krise, som Danmark befinder sig i. Derfor er det forstemmende, at der – ikke mindst i blå blok – synes at være en interesse for overbudspolitik, når det kommer til, hvilke yndlingsbrancher og institutioner der må genåbnes, som forekommer noget nær omvendt proportional med interessen for, hvilke smittereducerende tiltag der kan sikre, at en genåbning sker ansvarligt.

SUNDHEDSMYNDIGHEDERNE HAR IKKE HELE SVARET

Det er ikke nok at skyde bolden over til sundhedsmyndighederne og forlige sig på deres vurderinger af, hvad der er nødvendigt og realistisk. Først og fremmest fordi de, ganske rimeligt, erkender, at deres modelberegninger for fremtidig smitteudvikling er behæftede med stor usikkerhed, da der indgår et væld af ubekendte, og det empiriske grundlag er stærkt begrænset. De færreste lande, Danmark inklusive, har særlig megen erfaring med hverken nedlukning eller genåbning af samfund under en global pandemi – og da slet ikke frisørsaloner og tandlægers kombinerede effekt på fremtidigt smitetryk sammenholdt med en befolkning, som måske, måske ikke, formår at opretholde den distancering og hygiejne, som hidtil har reduceret smitten.

Man kan håbe på, at de mest optimistiske prognoser holder, og danskerne opretholder social distancing, men skrider en af delene, så risikerer man en genlukning af landet, der gør al den nuværende jubel over åbnede frisører omsonst. Det er derfor bydende nødvendigt, at så mange værktøjer som muligt tages i brug for at sikre, at genåbningen sker ansvarligt.

Dertil kommer, at sundhedsmyndighedernes vurderinger og beregninger gang på gang har vist sig ikke at holde, når den er blevet konfronteret med virkeligheden. Det gælder selv i forhold til noget så banalt som risikoen for, at smitten i første omgang kom til Danmark og derpå blev udbredt her, såvel som virussens evne til at smitte fra folk uden symptomer. Oveni kommer den besynderlige begejstring, man i begyndelsen havde for den såkaldte flokimmunitet, der involverer, at man bekæmper sygdommen ved at lade folk blive smittet med en sygdom, hvis langtidskonsekvenser og endelige dødelighed man ikke kender.

MANGEL PÅ MÅLRETTET OPSPORING

Alle de usikkerhedsmomenter og problemer betyder ikke, at Danmark ikke skal genåbnes. Men en ansvarlig genåbning kræver, at politikerne implementerer de tiltag, der kan sikre, at det sker på en måde, der holder smittespredningen så langt nede som muligt – og dermed minimerer risikoen for endnu en genlukning af landet. Her er det særligt bekymrende, at en række tiltag, der har vist sig ekstremt effektivt i lande, der effektivt har begrænset smitten meget voldsomt, overhovedet ikke synes at indgå i overvejelserne hos langt de fleste danske partier.

Særlig forstemmende er manglen for interesse for at opbygge et reelt beredskab til kontaktsporing. Altså: målrettet opsporing af alle, som smittede har været i tæt kontakt med, der så opfordres til at gå i karantæne, så de ikke igangsætter nye smittekæder. Det har de asiatiske lande som Taiwan, Sydkorea,

men også Færøerne og Island vist effektiviteten af. Ikke alene forhindrer det nye tilfælde af smitte, det giver også et unikt indblik i, hvor og hvordan den udbredes i det danske samfund.

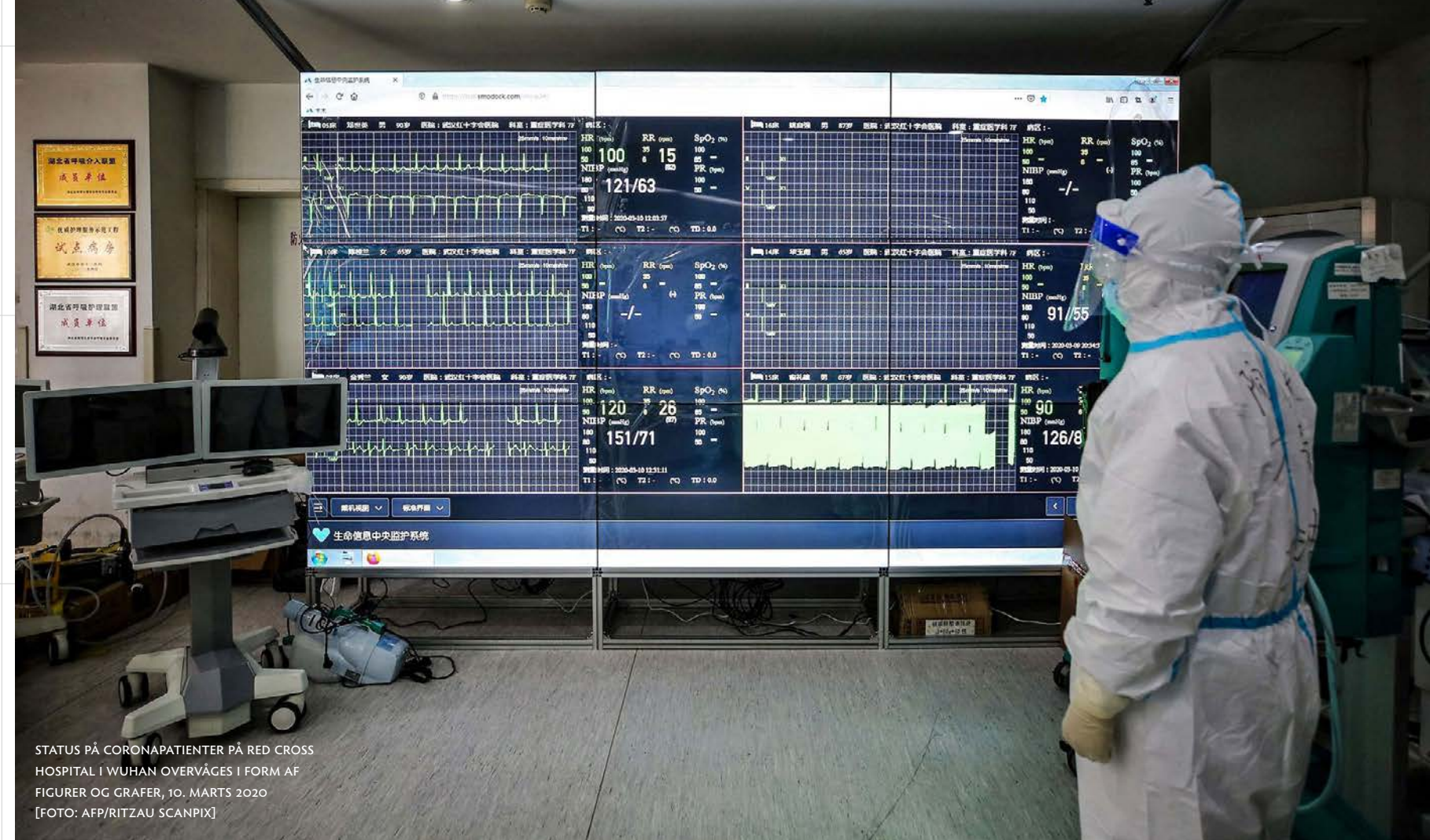
Der er kommet nogle vage udmeldinger fra Seruminstittets faglige direktør Kåre Mølbak om, at tiltag i retning af øget kontaktsporing er på tegnebrættet. Men det synes dog primært at bestå i udviklingen af en app. Adspurgt om, hvorvidt man ikke vil forfølge mere traditionel opsporing af kontakter, så svarer Mølbak i et interview med Ingeniøren, at det er ikke håndterbart, og at der er nogle tydelige lektioner fra Sydkorea om, at det foregår meget mere moderne, hvis det understøttes med IT-værktøjer.

Der er ingen tvivl om, at Sydkorea i højere grad anvender IT til at overvåge smittedes færden, men de værktøjer kombineres i høj grad også med gammeldags research, hvor den smittede bliver interviewet, og vedkommendes kontakter bliver anmodet om at gå i karantæne, indtil det er sikkert, de ikke bringer smitte videre. Selvfølgelig kan man godt håbe, at et lynudviklet dansk offentligt it-projekt bliver ekstremt velfungerende, og at alle landets borgere installerer appen, men det er måske en kende optimistisk – i lyset af den langt fra entydigt succesfulde historie om offentlige it-projekter – at sætte sin lid til. Det er også derfor, man må håbe, at Mølbak har mere i posen end den nævnte app.

INTERNATIONAL INSPIRATION AT HENTE

Det er meget svært at se, hvad der vil være tabt ved at opbygge et program til systematisk kontaktsporing og karantænesætning af særlig nære kontakter til smittede. Ikke alene har kontaktsporing vist sig ekstremt effektivt i Asien. Selv steder med langt mere udbredt smitte end Danmark er man nu i færd med at opbygge beredskaber til kontaktsporing, som skal gøre en genåbning af samfundet mindre risikabel.

Tyskland arbejder intensivt med kontaktsporing, og den amerikan-

ske delstat Massachusetts er i fuld gang med at ansætte tusinder til at kontakte folk, der kan have været udsat for smitte. I New York – hvor opgaven mildest talt forekommer noget mere omfattende end i Danmark – har man også annonceret et ambitiøst kontaktsporingsprogram, der ifølge statens guvernør involverer opbygning af “en hær” af kontaktsporere. Selv i afrikanske lande, hvis ressourcer må antages noget mere begrænsede end de danske, er kontaktsporingen en helt central del af forsøget på at minimere smitten.

Konklusionen: Kontaktsporing har virket andre steder, i den nuværende situation er udgiften til et sådant program næppe uoverkommelig, og hvis det ville kunne forkorte en nedlukning blot en enkelt uge eller medvirke til at forhindre en ny nedlukning, ville det sandsynligvis være en massiv overskudsforretning. Der er kort sagt meget lidt at tabe, men rigtig meget at vinde. Så hvorfor denne påfaldende mangel på interesse for at forsøge det samme i Danmark?

På samme vis er individuel karantæne, eller isolation, også en central del af beredskabet i en lang række lande, som synes påfaldende overset i Danmark, hvor borgerne blot opfordres til at holde sig fra resten af familien, hvis de er smittede. I Danmark kunne smittede, der ikke bor alene og har muligheden for det, indkvarteres på de alligevel i vid udstrækning tomme hoteller. Ikke som tvang, men som en anbefaling fra myndighedernes side og eventuelt kombineret med økonomiske incitamenter, som foreslået af CEPOS' Jonas Herby. Det ville sandsynligvis ikke være alle, der ville vælge eller kunne gøre brug af individuel karantæne, men en del ville formodentlig, hvilket igen ville reducere smitten og gøre genåbning både mere forsvarlig og hurtig.

Dertil kommer massetests, også blandt personer med få eller ingen symptomer. Dette synes heldigvis også undervejs og ambitionen om at teste op mod 42.000 dagligt er både prisværdig og imponerende, og også opløftende er det, at ikke

mindst Enhedslisten har fokuseret på at få testet bredt i den danske befolkning, så man får et svært tiltrængt overblik over, hvor udbredt smitten faktisk er.

Det sidste tiltag, som heller ikke synes at påkalde sig rigtig politisk opmærksomhed i Danmark, selv om det har været en del af smittebekæmpelse ved epidemier siden Den Spanske Syge, er ansigtsmasker. Mens lande i store dele af Europa, en lang række stater i USA og næsten alle asiatiske lande anbefaler eller ligefrem påbyder ansigtsmasker i det offentlige rum, så har myndighederne i Danmark helt uforståeligt valgt ikke at tilråde sådanne. En del har spekuleret i, om det skyldes kapacitetsmangel, hvorfor man gerne vil reservere maskerne til sygehuspersonalet. Om det passer, kan jeg ikke sige, men skulle det være tilfældet, har myndighederne gennem uhæderlig kommunikation spredt mistillid til et essentielt værktøj til at bekæmpe smittespredning og sikre en genåbning af samfundet.

Hvis man ønsker at få det Danmark, vi kendte før den 11. marts, tilbage så hurtigt som overhovedet muligt, er det på høje tid, at man fra politisk hold får øjnene op for, hvor afgørende smittesporing, isolation og værnemidler meget vel kan være for en ansvarlig genåbning af Danmark. Og nej, det er ikke sikkert, de tiltag viser sig at være nødvendige. Måske – og forhåbentlig – er alt løst ved en gradvis genåbning, fordi danskerne viser sig at være lige så ansvarlige fremover som hidtil. Det kan man håbe, men det ved vi ganske enkelt ikke. Det, vi dog ved, er, at prisen for ikke at implementere tiltag, der har vist sig effektive i bekæmpelsen af virussen andre steder i verden, kan vise sig at blive astronomisk meget større end prisen for at gøre det.

Mikkel Andersson (f. 1979) er journalist, debattør og vært på podcasten Lukket Land om coronavirussens samfundsmæssige konsekvenser.

CAMILLA TENNA NØRUP SØRENSEN: UTILFREDSHEDEN ULMER I DEN KINESISKE BEFOLKNING

浩氣走千

“DET DER BLIVER XI JINPING’S — OG KOMMUNISTPARTIETS — HELT STORE PRØVE ER, OM DE ER I STAND TIL AT FÅ GANG I ØKONOMIEN HURTIGT. FOR DET, DE PRIMÆRT SKAL LEVERE, ER FORTSAT ØKONOMISK FREMGANG OG VÆKST. HVIS DE IKKE KAN LEVERE DET, VIL DET KUN ØGE DE SOCIALE SPÆNDINGER OG USTABILITETEN I KINA.”

INTERVIEW AF DAVID RISCHEL

RÆSON: Den 18. april blev 15 prodemokratiske aktivister og politikere anholdt i Hong Kong. Kan du starte med at give os et kort overblik over situationen?

NØRUP SØRENSEN: Siden sommeren sidste år har der været store spændinger i Hong Kong. Særligt den yngre del af befolkningen viser i højere grad deres utilfredshed og desperation over Beijings forsøg på at underminere deres rettigheder og friheder. Hong Kong har haft en særlig autonom status siden 1997, da den daværende britiske koloni blev leveret tilbage til Fastlandskina. Der er forskellige tiltag fra Kinas side, som går ud på at underminere den demokratiske proces samt de

rettigheder og friheder, som Hong Kongs befolkning har. Det er i virkeligheden foregået over mange år, men det kulminerede sidste år under forsommeren, da Hong Kongs regering, ført an af regeringsleder Carrie Lam, foreslog en udleveringslov, der skulle gøre det muligt at udlevere borgere i Hong Kong til andre lande – også til Fastlandskina.

Derfor opstod der en frygt for, at man ikke længere var i sikkerhed i Hong Kong. Hvis Beijing ville have fat i en, så kunne de gøre det med loven i hånden. Det var det, der virkelig antændte folkevreden og satte gang i protesterne. Situationen er nu, at viruskrisen har fjernet fokus fra Hong Kong – men spændinger-

ne er der fortsat, og den politiske udvikling kører stadig. Det vigtige i den sammenhæng er, at der skal afholdes valg til den lovgivende forsamling i Hong Kong til efteråret. Så nogle af de tiltag, vi ser fra Beijing lige nu, sker for at sikre sig det bedste mulige udgangspunkt før afholdelsen af det valg i efteråret.

RÆSON: Hvorfor blev de anholdt – og hvorfor lige nu?

NØRUP SØRENSEN: De blev anholdt, fordi de har støttet ”ulovlige protester” hen over de seneste måneder, og nogle af dem er også anklaget for ikke at leve op til kravene for at kunne sidde i den lovgivende forsamling. Man kan sige, at det er

nogle lidt vage anklagepunkter og beskyldninger. Ift. hvorfor det sker netop nu, så tror jeg, at der lige nu er et ekstra mulighedsrum for anholdelser pga. coronakrisen – fokus er andre steder. Man kan pege på, at der har været meget lidt dækning af situationen i Hong Kong i internationale medier de sidste par uger. Desuden gælder det, at de amerikanske politikere, toppolitikere i Kongressen, som har udtalt stor støtte til protestbevægelsen, nu har andre ting at tage sig til.

Et andet element er det valg, der er til efteråret, hvor Beijing vil sikre sig det bedste udgangspunkt: De vil sikre sig, at de kan forme processen op til det. Ved at fjerne nogle af de

toneangivende, prodemokratiske stemmer nu og ved at afskrække dem og andre i demokratibevægelsen op til valget, kan Beijing prøve at undgå, at der kommer en ny bølge af protester op til valget. Der er også aktivister og politikere i Hong Kong, der spekulerer i eller har set tegn på, at Beijing vil forsøge at presse nogle love igennem her inden valget; så her vil der også være en idé i at fjerne de prodemokratiske politikere, da de vil være mest kritiske overfor de love, som Beijing vil prøve at få igennem. En af de love handler om national sikkerhed, og den er forsøgt gennemført flere gange. Den begrundes nu med, at man i den seneste periode

DEN KINESISKE PRÆSIDENT XI JINPING HØRER OM FATTIGDOMSBÆMPENDE TILTAG I JINMI LANDSBYEN I SHANNXI PROVINSEN, 20. APRIL 2020
[FOTO: JU PENG/ZUMA/RITZAU SCANPIX]

har set yderligere forsøg på "udenlandsk indblanding" i Hong Kongs affærer, så nu skal der strammes op. Når det gælder forholdet til andre lande – og at sikre Hong Kong mod andre lande, er Hong Kong en del af fastlandet. Det er – set fra Beijing – spørgsmål om national sikkerhed. Bekymringerne hos pro-demokratiske politikere og kritikere er, at det er endnu et forsøg fra Beijing på at underminere *Basic Law*, Hong Kongs forfatning, og dermed det særlige politiske system, som Hong Kong har.

RÆSON: Så der er til en vis grad tale om, at Beijing bruger krisen til at udvide sin magt?

NØRUP SØRENSEN: Jeg tror, vi skal passe på med at lægge for meget vægt på, at de bruger krisen. Det hænger sammen med, at hvis vi forestiller os, at Xi Jinping styrer alting fra Beijing, så tror jeg ikke, at det er Hong Kong, som står allerøverst på hans dagsorden. Der er mange andre akutte ting, der skal håndteres her og nu. Så jeg tror mere på, at dagsordenen fra Beijing er lagt fast for lang tid siden for både Hong Kong og Taiwan, hvor vi ser lignende forsøg på at stramme yderligere op i de her uger. Og der er så nogle aktører, der har det primære ansvar for det. De aktører er det særlige Hong Kong og Macauråd samt det særlige Hong Kong forbindelseskantor, der er til Beijings repræsentant i Hong Kong. Det er nok i højere grad de aktører, frem for Xi Jinping, som ser nogle muligheder for at presse yderligere på nu pga. coronakrisen.

RÆSON: Siden 1997 har Hong Kong haft en forholdsvis høj grad af autonomi fra Kina under den såkaldte et-land-to-systemer-aftale. Men den 17. april var det forbindelseskantor, du nævnte, ude og sige, at for det første er "en høj grad af autonomi ikke ensbetydende med en komplet grad af autonomi", samt at Hong Kongs ret til selvstyre er "autoriseret af den kinesiske centralregering". Hvad indikerer det for forholdet mellem Hong Kong og resten af Kina?

NØRUP SØRENSEN: Reelt er det udtryk for Beijings holdning: At Hong Kongs forfatning, *Basic Law*, og de forskellige aftaler, der er indgået, betyder langt mindre end spørgsmålet om Kinas sikkerhed og Kinas territoriale integritet. Når det kommer til de store spørgsmål, er der ingen tvivl om, hvem der har den øverste autoritet, og hvem der har noget at skulle have sagt. Så i det her med et-land-to-systemer, er det i højere grad *ét land*, der er fokus på, end de *to systemer*. Argumentet er som sagt, at national sikkerhed er Beijings ansvar. I forfatningen er der imidlertid en række artikler, som går på, at Beijing ikke skal blande sig i Hong Kongs interne

"ET ANDET ELEMENT ER DET VALG [TIL DEN LOVGIVENDE FORSAMLING I HONG KONG], DER ER TIL EFTERÅRET, HVOR BEIJING VIL SIKRE SIG DET BEDSTE UDGANGSPUNKT: DE VIL SIKRE SIG, AT DE KAN FORME PROCESSEN TIL DET"

politiske affærer. Men der har man set, at Beijing igennem flere år fx har øget kravene til, hvad der skal til, før man er valgbar og kan blande sig i valgprocessen. Det, kan man med rette sige, er en indblanding i Hong Kongs interne affærer. Så det er der, diskussionen står, og det er også sådan, jeg tror, at vi skal forstå de seneste udtalelser.

RÆSON: Hvis vi vender os væk fra Hong Kong, så er der jo noget paradoksalt ved, at der – i hvert fald i starten af pandemien – var spekulationer om, hvorvidt det her kunne blive Beijings Chernobyl; altså en katastrofe, som de ikke håndterede ordentligt og derfor mistede legitimitet i befolkningen. Men nu tyder det på, at det på en eller anden måde skaber et mulighedsrum for Kina i stedet for. Er det korrekt at sige?

NØRUP SØRENSEN: Det, tror jeg, er alt for tidligt at sige. Man skal ikke overvurdere, hvor meget kontrol Xi Jinping har med sagerne, og man skal ikke undervurdere, hvor mange og hvor store spændinger der er mellem partiet og samfundet i Kina. Det kan godt være, at de umiddelbart har styr på, hvad der foregår, særligt i Wuhan, hvor propagandaen nu kører for fulde drøn, men det er ikke ensbetydende med, at hele befolkningen accepterer den. Det har også øget den mistillid, som der allerede var i det kinesiske samfund og særligt i den kinesiske middelklasse: Kan man overhovedet stole på det, regeringen siger? Tager politikerne kun hensyn til deres egen magt? Vi er nødt til at have med her, at vi længe har set, at skandaler, som virkelig berører særligt middelklassen – men også den resterende kinesiske befolkning – i deres nære hverdag, fx fødevarskandaler og medicinskandaler, bestemt betyder noget.

Kineserne kan godt acceptere, at de ikke kan stemme hvert fjerde år og bestemme, hvem der skal sidde i Zhongnanhai [det kinesiske kommunistpartis hovedkvarter, red.], men de er blevet vant til, at de har noget at skulle have sagt ift. deres egen hverdag, og de er blevet vant til, at det går fremad med deres le-

vevilkår, hvad de kan tilbyde deres børn osv. Når der kommer de her kriser og skandaler, som ryster op i det hele, er der en virkelig en høj grad af villighed til at gå på gaden og demonstrere. De spændinger og den frustration er der stadig.

Lige i starten af krisen blev der faktisk tilladt ret meget på de sociale medier, og så blev der lukket ret hårdt ned for det – særligt efter den kinesiske læge Li Wenliang døde af COVID-19 [Li Wenliang advarede en række kolleger på en chat-gruppe om coronaviruset i slutningen af december. Han blev derefter afhørt af politiet i Wuhan, red.]. Det skabte stor vrede – her var en læge, der var hurtigt ude og ville hjælpe, og så lukkede myndighederne munden på ham af hensyn til at sikre deres egne positioner og kontrol, og så døde han, hvorefter myndighederne vendte på en tallerken og gjorde han til national helt. Det spil gennemskuer den kinesiske befolkning altså også. Utilfredsheden og vreden ulmer stadigvæk, og det er ikke noget, man bare kan gemme væk eller lukke ned for.

Det, der bliver Xi Jinpings – og kommunistpartiets – helt store prøve, er, om de er i stand til at få gang i økonomien hurtigt. For det, de primært skal levere, er fortsat økonomisk fremgang og vækst. Hvis de ikke kan levere det, vil det kun øge de sociale spændinger og ustabiliteten i Kina. Så bliver der flere arbejdsløse, og så kan det gå rigtigt galt. Det er derfor, at Xi Jinpings fokus er – det ser vi også nu i alle de taler og de rejser, han foretager – at få gang i økonomien.

RÆSON: Hvordan kommer den spænding mellem kommunistpartiet og den brede middelklasse til udtryk? Kommer det også til udtryk på anden vis end de sociale medier?

NØRUP SØRENSEN: Ja, det gør det. Vi ser dagligt masser af protester og demonstrationer i Kina. Der har også været trykt forskellige 'åbne breve' på de sociale medier, hvor professorer fra store anerkendte universiteter i Kina har kritiseret håndteringen af coronakrisen og endda skrevet,

at Xi Jinping bør tage ansvaret og konsekvensen og gå af. Særligt den indledende håndtering af krisen har været genstand for stor kritik. Så der er forskellige kanaler for den slags, men det er klart, at der ikke er nogen stor, stærk, samlet politisk opposition.

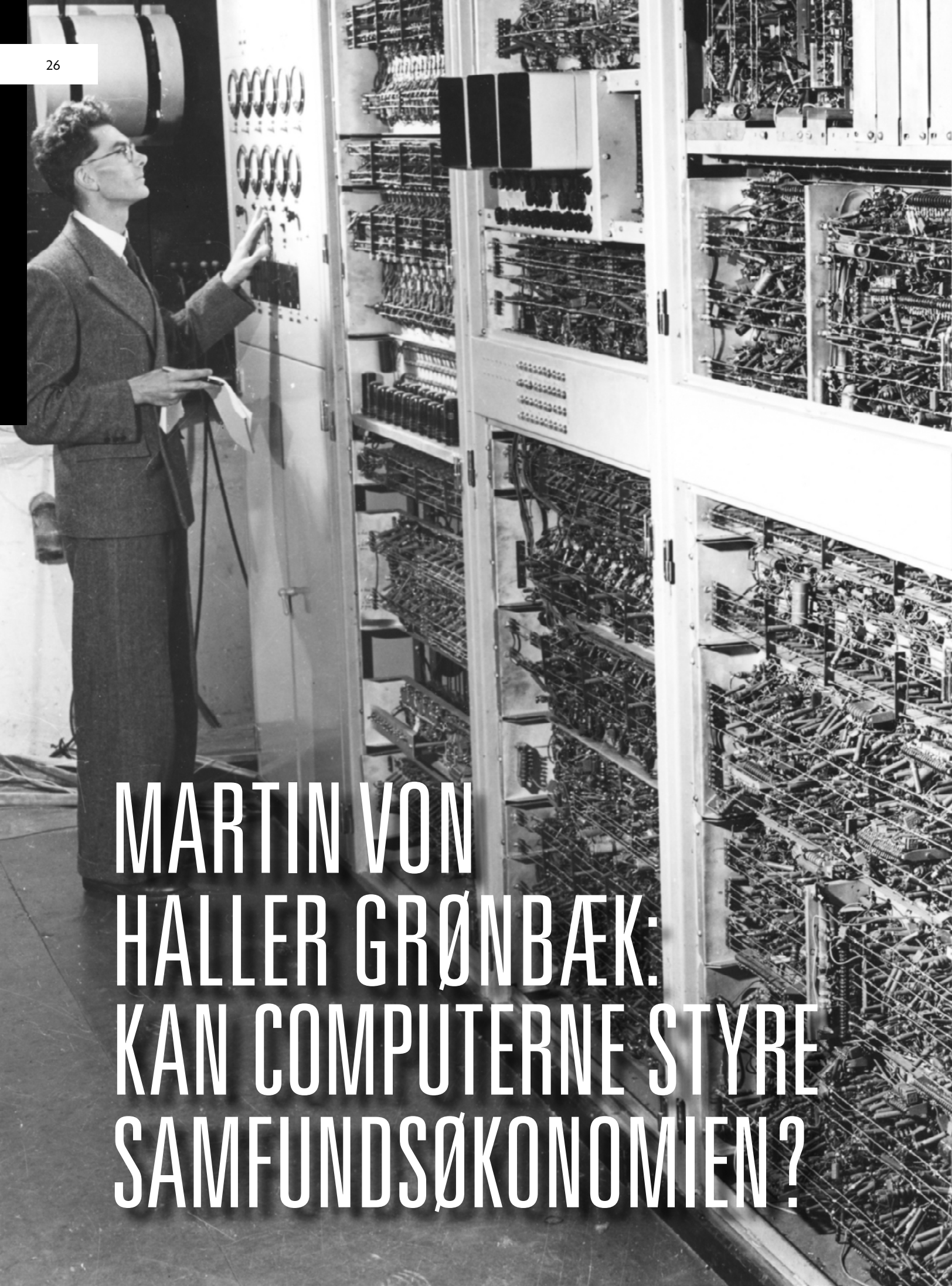
Generelt skal vi ikke undervurdere, hvor kritiske og ressourcestærke kineserne også er, og at udbredelsen af information via sociale medier gør det utroligt svært for kommunistpartiet at holde styr på informationen, holde den under kontrol og sørge for, at det er deres version af begivenhedernes gang, der kommer ud. Den kinesiske befolkning er jo vant til, at de ikke får sandheden at vide. Dermed ikke sagt, at de er klar til at vælte kommunistpartiet eller lignende. Det handler mere om at få stillet folk til regnskab, få en større grad af transparens, få vished om, at der bliver gjort noget, så det her ikke sker igen næste måned.

RÆSON: Har du noget at tilføje her til sidst?

NØRUP SØRENSEN: Det skulle være at understrege vigtigheden af USA-Kina-forholdet, som vi er nødt til at tænke ind som en ramme, når vi har fokus på udviklinger i kinesiske leders ageren både uden for Kina og internt i Kina. De her udviklinger og konflikter bliver både fra Beijings og Washingtons side læst ind i et overordnet stormagtsrivaliseringsfokus. Specifikt ift. Hong Kong er faren, at hvis Beijing opfatter et USA, der mere aktivt forsøger at støtte op om pro-demokratiske politikere og protester i Hong Kong kan det føre til, at Beijing agerer endnu hårdere og mere kompromisløst overfor Hong Kong, end de ellers ville have gjort.

Camilla T.N. Sørensen (f. 1976) er lektor ved Institut for Strategi, Forsvarsakademiet. I 2019 udkom hun med bogen "Kina – fortiden, nutiden, fremtiden" hos RÆSONs forlag.

"SPECIFIKT IFT. HONG KONG ER FAREN, AT HVIS BEIJING OPFATTER ET USA, DER MERE AKTIVT FORSØGER AT STØTTE OP OM PRODEMOKRATISKE POLITIKERE OG PROTESTER I HONG KONG KAN DET FØRE TIL, AT BEIJING AGERER ENDNU HÅRDERE OG MERE KOMPROMISLØST OVERFOR HONG KONG, END DE ELLERS VILLE HAVE GJORT."

MARTIN VON HALLER GRØNBÆK: KAN COMPUTERNE STYRE SAMFUNDSØKONOMIEN?

EN AF VERDENS FØRSTE FEM COMPUTERE, OPRINDELIGT NAVNGIVET "CSIR MK 1",
KØRTE SIN FØRSTE TEST I 1949. DESIGNET AF TREVOR PEARCEY (FOTO)
OG MASTON BEARD; FOTOGRAFERET 5. NOVEMBER 1952 [FOTO: CSIRO]

DE TEKNOLOGISKE LANDVINDINGER GIVER MULIGHEDER, SOM DEN HEDENGANGNE SOVJETUNIONS TEKNOKRATER KUN TURDE DRØMME OM. MEN DET ER IKKE LET AT LADE TEKNOLOGIEN OVERTAGE MAGTEN

Kan økonomiske systemer styres fra et centralt sted? Centraliseringen, altomfattende økonomisk planlægning har altid været en drøm – både for folk med gode og onde viljer, fra dogmatiske teknokrater til totalitære socialister.

Det er indtil videre blevet ved drømmen. En alvidende gud ville måske kunne overskue at træffe beslutninger på grundlag af adgang til al information i verden og med det perfekte, altoverskuende blik. Men Sovjetunionens planlæggere var – selv da den kommunistiske samfundsøkonomi nåede sit højdepunkt – end ikke i stand til at styre en økonomi med relativt få produkter, så den kom i nærheden af at kunne sikre samme vækst og forbrugervalg som i vesten.

Dermed burde det være slut med debatten, om hvordan man skaber vækst og velstand mellem dem, der tror på åbne markeder, og dem der tror på centraliserede økonomiske beslutninger om allokeringen af samfundets ressourcer. Det er den vel også i vidt omfang, som den serbisk-amerikanske økonom Branko Milanovic udtrykker det i sin seneste bog ”Capitalism, Alone: The Future of the System That Rules the World”: Markedsbaserede samfundssystemer har vundet. Kampen består nu alene mellem – med Milanovic’s termer – *liberal kapitalisme*, som vi kender det i vesten, og *politisk kapitalisme*, som man fin-

der i Kina, samt variationerne her imellem. Den politiske kapitalisme styrer fortsat industripolitikken fra magtens centrum, men det overlades til markedet at gennemføre den.

Men måske er det for tidligt at erklære centraliseret økonomisk planlægning for endeligt afgået ved døden? Måske eksisterer den alvidende gud alligevel? Måske er det blot mennesket, der skaber gud i sit billede og ikke omvendt? Og måske taler vi i virkeligheden om en afgud, en *golem*, som man siger i jødedommen, med usædvanlige begrænsninger, men ikke desto mindre menneskelige begrænsninger? Som i forbindelse med mange andre diskussioner om, hvordan vi kan forberede vores samfund og dets institutioner, omhandler svaret IT.

ENORME MÆNGDER AF VIDEN – MEN KAN DEN BRUGES?

I 1965 sagde en medstifter af chipproducenten Intel, amerikaneren Gordon Moore, at antallet af transistorer i nye computerchips i de næste 10 år ville fordobles hver 24 måneder. Altså ville computerkraften stige eksponentielt. Dette har holdt stik, i øvrigt også efter de 10 år fra 1965 til 1975 som Moore så ind i. Og selvom man i dag diskuterer grænser for vækst i henhold Moores’ lov, tyder intet på at computerkraft ikke også fremover vil stige kraftigt.

Moores lov har også kunne anvendes på digitalisering af data og

derived på indsamling og opbevaring af data. Mindre og billigere computere indlejres i alle mulige fysiske enheder. Data skulle tidligere opsamles og videregives ved manuelt arbejde af mennesker, men i dag har vi som bekendt chips i vores personlige smartphones, træningsinstrumenter, i vores biler, fjernsyn, som klarer det arbejde. Virksomheder har sensorer i maskiner, køretøjer, ja, i selve de produkter, som laves og sælges. Alle disse ting er forbundet til det, man for nogle år siden døbte ”the internet of things” (IoT). Konsulentfirmaet IDC forventer, at der i 2025 vil findes 41,6 milliarder IoT-apparater forbundet til internettet, og at disse ”ting” vil generere 79,4 zettabytes (ZBs) i dette år. 1 ZB er 1 sekstillion – altså 1 med 36 nul-ler bagefter.

Mange store computere arbejder sammen i klynger, i en slags ”sky” (jf. betegnelsen cloud computing) om at behandle flere ZB af data. Men det er ingen garanti for, at der kommer noget som helst brugbart ud af behandlingen. Der er behov for computerprogrammer, der kan behandle al den data, omforme det til information, hvorfra meningsfuld viden kan skabes. Der skal skabes en logik, som kan skaleres til at behandle datamængder af en hidtil uset størrelse.

Her kan man tale om behovet for et paradigmeskift – kan og skal vi udskifte den menneskelige intelligens med noget større? En computer arbejder med matematisk logik, og er udstyret med algoritmiske programmer, der vel og mærket oprindeligt kodet af mennesker af kød og blod. Men *artificial intelligence* (AI) kan gøres selvforstærkende, således at algoritmen kan melde tilbage og forbedre sig selv på grundlag af erfaringer. Maskinen kan altså lære sig selv at blive bedre (machine learning, ML) og har potentialet til at tage menneskelig intelligens til en anden dimension.

Spørgsmålet er så: Kan et netværk af computere, der i realtid modtager data fra milliarder af IoT-apparater, og som behandler disse massive datamængder med de rette, selvlærende, algoritmer, der er programmeret til at forudsige en effek-

tiv allokering af alle ressourcer, styre økonomien?

Ikke overraskende, findes der i IT-branchen folk, der tror, at vi gennem en kombination af eksponentielt øget computerkraft (Big data/IoT, AI/ML) i overført betydning vil kunne opdage det, økonomien og filosofen Adam Smith kaldte markedets ”usynlige hånd”.

HVAD TEKNOLOGIEN HAR BETYDET FOR VIRKSOMHEDERNE

Stifteren af den kinesiske e-commerce-gigant Alibaba Jack Ma udtalte i 2016, at inden for de næste tre årtier ville vi på mange områder kunne bevæge os fra markedsøkonomi til planøkonomi.

Hans holdning er ikke så overraskende, for han lever jo af IT. Men han har en vigtig pointe, fordi han taler ud fra en særlig erfaring. Hans formue er skabt via den planøkonomi, hvormed hans virksomhed, Alibaba, styres.

Netop inde i et firma finder vi et økonomisk system, hvor beslutninger om produktion på mange områder tages i et centraliseret hieraki. Et er at finde den rette balance mellem forskellige typer input i produktionsprocessen inde i et firma, således at omkostninger minimeres, hastigheden accelerer, kvalitet optimeres og så videre. Noget andet er at forudse et helt markeds efterspørgsel efter firmaets produkter. På begge områder har produktion og drift i virksomheder undergået en revolution på grund af moderne IT, som har mindsket de interne transaktionsomkostninger væsentligt.

Der indsamles i dag væsentligt flere data fra alle aspekter af produktionen. Kunderne giver konstant feedback både fra brugen af det købte produkt og fra markedsføringskampagner på sociale medier. Alle disse data kan behandles gennem cloud computing med avanceret AI, som virksomheden ofte selv ikke behøver at investere i men kan leje som en tjeneste ligesom husleje og bogføringsassistance. AI er dermed en variabel omkostning, som virksomheden kan skrue op og ned for efter behov.

Giganter som Alibaba og Amazon har lært at mestre anvendelse af moderne IT. Ikke blot til at effektivisere driften på det overordnede plan men også – helt konkret – ved planlægning og allokering af produktionsinput som køb af råvarer, hyring af arbejdskraft og finansiering. Store IT-systemer sørger for hurtigere produktion og levering til lavere priser. Produktiviteten stiger og priserne falder.

Alle, særligt forbrugere, burde være glade. Og alle er glade – måske på nær dem, der leverer det input, som den øgede effektivitet presser prisen på og måske helt udkonkurrerer. Alibaba og de andre tech-giganter vil fortsætte med effektivere drift og nedsætte omkostningerne ved deres virksomhed. Men denne effektivisering afspejles ikke nødvendigvis i deres egne priser og vilkår overfor leverandører og kunder. Hvis resten af samfundet skal fortsætte med at nyde godt heraf, skal den videre udviklingen ske i et marked med konkurrence. Tech-giganter søger som andre virksomheder i uregulerede markeder at opnå monopoler, og en af de vigtigste opgaver for Margrethe Vestager i EU-Kommissionen bliver derfor at regulere de datamonopoler, der opstår som følge af øget indsamling og behandling af data.

ER SAMFUNDSØKONOMIEN FOR KOMPLEKS TIL AT LADE SIG STYRE?

Men verden udenfor virksomheden, særligt for store, multinationale selskaber, er kompleks i en stadigt stigende grad. Danmarks og verdens samfundsøkonomi er af en helt anden størrelse og kompleksitet end Amazons virksomhedsøkonomi.

Og ikke blot er variablerne i samfundsproduktionen større, den består også af væsentlige flere produkter og tjenester. Det er så udbuddet. Efterspørgslen er derudover helt anderledes svær at forudsige end for Amazons – trods alt begrænsede – varesortiment. Et samfundsøkonomi består af så mange andre produkter og tjenester, som ikke udveksles alene på grund af deres priser, fordi udbud og efterspørgsel i en stor del af den offentlige sektor jo på

ingen måde reguleres af en prisme-kanisme men efter andre kriterier.

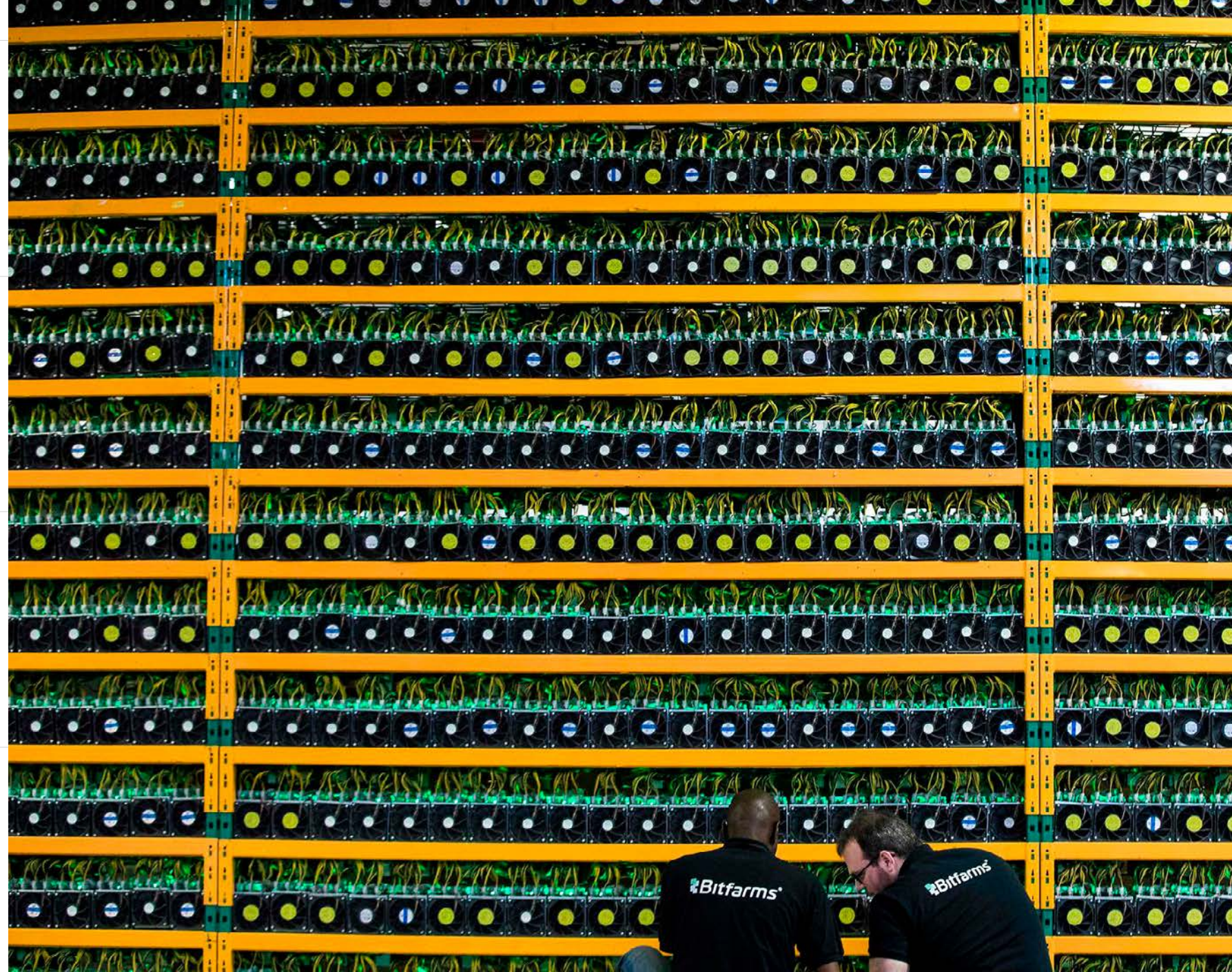
Og så er der spørgsmålet om, hvilke algoritmer skal indlejres i den AI, som skal køre på computerne, som skal styre vores samfundsøkonomi. Hvis vi altså starter med at forudsætte, at der findes nok tilgængelige data til at afspejle alle præferencer i det økonomiske system.

Allerførst skal det ønskede output af beregningen jo defineres. Målet er måske ikke så svært at definere, når der er tale om en virksomhed: Profitmaksimering. Men så nemt er det måske ikke engang selv med enkeltstående virksomheder, hvor der i dag tales om interessant eller ”stakeholder”-kapitalisme, bæredygtighed og så videre, og hvor virksomhedens handlerum jo i høj grad er begrænset af ekstern regulering. Sidste år udtalte Business Roundtable, en sammenslutning af den største amerikanske selskabers administrerende direktører, at et firma ikke kun bør styres i aktionærernes interesse, men at medarbejderes, fællesskabers, leverandører og kunders interesser også bør varetages.

Verden er kompleks, og den bliver hele tiden mere kompleks. Tænk på biologien: Lige som vi tror, at vi forstår den grundlæggende menneskelige biologi, når det menneskelige genom er kortlagt, går det op får os, at vores gener interagerer med en tarmflora på mange milliarder af bakterier, hvis gener vi så også bliver nødt til at sekventere. Og så er der hele epigenetikken, der har introduceret endnu et niveau af kompleksitet. Når først vi kender vores DNA, så skal vi forstå, hvorledes dets funktioner påvirkes på forskellige måder af, hvordan dets informationer kommunikerer videre i en større og social kontekst. Dertil kommer, at man med rette kan argumentere for, at sociale systemer er endnu mere komplekse end de rent biologiske. Komplexiteten er helt ufattelig. Som vist nok Sokrates, Platon eller Aristoteles allerede indså: Jo mere viden, vi opnår, des mindre opdager vi, at vi ved.

Data i dynamiske samfundsøkonomiske systemer vil derfor vokse

NU SVINGER PENDULET — HELT FORUDSIGELIGT — IGEN MOD DECENTRALISERING. DEN NYESTE IT BESTÅR AF DISTRIBUTUERED DATABASER, HVOR ALLE NODER ELLER PUNKTER I NETVÆRKER OPBEVARER DATA, DEN SÅKALDTE BLOCKCHAIN- TEKNOLOGI

og vokse i omfang og mængde. Hver gang et målepunkt er udtømt, finder man nye, og de oprindelige data vil samtidigt være blevet ændret og skal nu opdateres. Helt ubegribeligt vil det blive, hvis softwaren til den altvidende computer så også skal følge politiske mål. Ikke blot er input dynamisk, det er reglerne for output også. I politik er målsætninger ofte bevist gjort umålelige, og så politik hele tiden foranderlig.

I Jorge Luis Borges' novelle „On Rigor in Science“ opstilles en perfekt digitaliseret kopi af den analoge verden. Måske er det nødvendigt, hvis vi skal kunne bygge den guddommelige computer? Pointen er helt reel: Selv hvis Moores lov for-

sætter ufortrødent i mange år, er det umuligt at forestille sig, at noget IT-system vil blive i stand til indsamle alle relevante data og behandle dem, selv med den mest avancerede AI, på en sådan måde, at politikere bare fra Christiansborg eller deres embedsfolk fra Slotsholmen kan planlægge og styre blot den danske samfundsøkonomi. Økonomi er ganske enkelt for kompleks til noget nær fuldstændig central styring.

HVEM LÆRER AF HVEM?

Der er derfor ikke noget alternativ til at lade markedet styre økonomien – vel at mærke, hvis styremålet er øget vækst og højere produktivitet. Decentrale markeder, her for-

stået både som dem, der reguleres via prismetanismen, og dem som foregår på grundlag af andre institutioner som familier, venskaber og i civilsamfundet generelt, vil fortsat være helt afgørende for fordeling af samfundets ressourcer bedst muligt. Fokus bør derfor snarere være på at benytte ny teknologi til at få markedet til at fungere.

IT har altid danset mellem centralisering og decentralisering af informationshåndtering. For et par årtier siden blev menneskers manuelle, decentrale brug af regnemaskiner udskiftet med store centrale computere (”Mainframes”), der derefter blev erstattet af decentral anvendelse af personlige compu-

tere. Internettet spredte de enkelte punkter for afsendere og modtager af data i det gamle hierarkisk opbyggede kommunikationsnetværk (med én kommandocentral) ud i et nyt distribueret netværk af punkter med ligeværd, hvor nogle dog med Orwell's udtryk er mere lige end andre. *Cloud computing* centraliserede så igen computerkraft og opbevaring af data ved at placere det på få enorme serverfarme. Og der er vi i dag.

Nu svinger pendulet – helt forudsigeligt – igen mod decentralisering. Den nyeste IT består af distribuerede databaser, hvor alle noder eller punkter i netværker opbevarer data, den såkaldte Blockchaintek-

nologi. Disse noder er alle de små IoT-sensorer, der ikke blot indsamler data, men også behandler dem med den kæmpe computerkraft, som selv bittesmå chips besidder i dag. Noderne koordinerer deres handlinger via programmer, der fungerer som en form for automatiserede aftaler, såkaldte ”smart contracts”. Den seneste generation af mobil datateknologi (5G) er bygget til, at disse milliarder af bittesmå ”ting” kan forbindes direkte til Internettet. Netop derfor betegnelse: ”Internettet af Ting”.

Blockchainteknologi er særligt kendetegnet ved, at den enighed, som alle datapunkterne, eller netværksnoderne, altid skal nå til,

TEKNIKERE PÅ EN ”BITFARM”, DER BRUGER BLOCKCHAIN-TEKNOLOGI I SAINT HYACINTHE, QUEBECON, 18. MARTS 2018. [FOTO: AFP/LARS HAGBERG]

netop *ikke* er afledt fra ét centralt sted. Nej, tværtimod er softwaren, som regulerer netværket, bygges således op, at givet en tilstrækkelig grad af decentralisering med et tilstrækkeligt antal noder, der kører det samme software, så vil der altid opnås konsensus om ”sandheden” i systemet. Der er mange forskellige konsensusmekanismer i forskellige blockchainsystemer, men fælles for dem alle er, at deres algoritmer inkorporerer avanceret spilteori og sandsynlighedsregning, der betyder, at alle i netværket stoler på systemet. Man taler om ”trustless technology”.

Hvorledes en konsensusmekanisme rent faktisk virker – altså: hvorledes man, uden styring, kan blive enige om noget, synes for mange – også denne artikels forfatter – som ren magi. Og dog. Er den tætteste analogi til denne form for decentral ”styring” ikke netop prismekanismen i et velreguleret – eller for at blive i analogien, dygtigt programmeret – marked? Ironien er altså, at den nye teknologi ikke bør få os til at drømme om planøkonomi men snarere om markedsøkonomi.

Martin von Haller Grønbaek (f.1962) er IT-advokat, partner Bird & Bird og medlem af Datarådet

TINE AURVIG- HUGGENBERGER: DEMOKRATIETS TYNDE FERNIS (ELLER: DEN DYRT BETALTE TRYGHED)

DET HAR ALTID KENDETEGNET DANSKERNES SELVBEVIDSTHED, AT VI LEVEDE I ET YPPERLIGT DEMOKRATI. DER SKULLE EN KRISE TIL. FREM VOKSEDE SÅ KRAVET OM DEN ENEHERSKENDE, STÆRKE LEDER, SOM VÆRENDE DEN, DER KONTRAKTLIGT KUNNE SIKRE OS TRYGHED

DET ER VIST på sin plads at starte med en disclaimer: Jeg synes at regeringen, Folketinget og myndighederne indtil nu klarer covid-19-krisen godt. De har i en national – og ikke mindst i en global – dystopisk situation med rolig hånd ledt os igennem. De har manet til "fællesskab på afstand". De har åbnet for kasserne på en måde, så al snak om skattelettelser må forstumme de næste ti år, og ikke mindst er de lykkedes med at forsikre os om, at Danmark nok skal klare det her, fordi vi har den rette samfundsmodel, vi har en stærk økonomi, og vi har en stærk fælles identitet.

Jeg er hverken læge, virolog eller noget, der ligner, men de er lykkedes med at give mig et gran af tryghed. Det store spørgsmål er så bare, om min følelse af tryghed er det værd. For når jeg så sidder tilbage med en krybende fornemmelse på rygraden af, at noget er galt, helt galt, er det ikke deres skyld, men snarere min – og befolkningens – egen skyld.

Det har altid kendetegnet danskernes selvbevidsthed, at vi leve-

de i et ypperligt demokrati og netop dét tilskrev alen efter alen til vores selvbevidsthed af at være noget ganske særligt, ikke mindst når vi skulle sammenligne os med andre lande. Der skulle EN krise til. Frem voksede så kravet om den eneherkende, stærke leder, som værende den, der kontraktligt kunne sikre os tryghed. Der er sågar mennesker, der undervejs i denne krise har foreslået, at man sendte Folketinget på sommerferie, så regeringen kunne få arbejdsro. Det er en tendens, som ikke kun er vokset i Danmark, men i Europa og i resten af verden. Vores sociale bevidsthed rykkede sig på et nanosekund fra tillid, inddragelse og dialog til ønsket om at 'Mor' eller 'Far' fixer dette her, og hvis vi bare opfører os ordentligt, skal det nok gå.

SAMFUNDSSIND OG MORALSK CARTE BLANCHE

Hvis man perifert beskæftiger sig med de sociale medier, har man kunnet se en ny slags reaktioner på det, en fri kritisk presse gør. Det

er helt sikkert ikke repræsentativt for samtlige 5,8 mio. danskere, men hoben af mennesker, der mener, at journalister "bare skal holde deres kæft", hvis de stiller kritiske spørgsmål til pressemøder, er uhyggelig høj. Den voksende følelse af, at vores fælles tryghed bliver udfordret af kritisk journalistik, er, for at sige det lige ud, uhyggelig. Der skal øjensynligt kun EN krise til, og så er vi parate til at deponere vores opfattelse af den frie presse som en af de helt afgørende forudsætninger for demokrati – fordi den kan medvirke til at holde magthaverne ansvarlige – bare vi bliver lovet tryghed og være uforstyrret af kritiske spørgsmål.

Vi har været fantastiske til at udvise samfundssind. Hvem skulle have troet, at vores fælles moral var så stærk efter år med stærkere og stærkere individualisering? Den er så stærk, at mange med vellyst kombinerer dyneløfteren med politibetjenten. Vi har givet hinanden *carte blanche* til at løfte pegefingern og formanende, ikke mindst på de

EN RÆKKE SAS-FLY HOLDER PARKERET PÅ EN "RULLEBANE" I KØBENHAVNS LUFTHAVN, KASTRUP, 7. APRIL 2020 (FOTO: LARS LAURSEN/BIOFOTO/RITZAU SCANPIX)

sociale medier, fortælle hinanden, hvad der er den rette opførsel. De unge kan ikke opføre sig ordentligt, udenlandske arbejdere er sikkert smittebærere, folk går for tæt, når de går tur, og ja, listen er uendelig. Der skulle EN krise til, så transformerede Nordens italienere sig til en krydsning mellem sovjetborgere og repræsentanter for den hellige inkvisition. Vi udviser samfundssind, og vi er ovenikøbet gode til det. Men vi skal måske holde op med at fortælle andre mennesker og lande, at min og vores måde at gøre det på er den eneste rigtige. Og måske skal vi holde op med at hyggefryste os over, at der dør langt flere i Sverige end i Danmark, når de nu har været så

skøre at gøre det på en anden måde end os.

DEMOKRATIET ER BEFOLKNINGEN

LIGE NU flyder det over med analyser af, hvad vi kan lære af corona. Buddene er mange, men min er, at demokratiets fernis er frygtindgydende tynd. Vi giver som befolkning meget, meget hurtigt slip på de grundlæggende præmisser for demokrati. Hal Kochs samtale-demokrati, hvor vi vælger ordet til at afgøre, hvad der er det rigtige, får meget nemt trange kår under en global krise, det er åbenbart for langsomt og for kompliceret. Derfor er der mere og mere, der tegner det, som filosoferne Vincent Hen-

dricks og Mads Vestergaard kalder 'et postfaktuelt demokrati', hvor vi vælger den information, som er genkendelig, og giver os selv ret i vores forudfattede meninger. Og så råber vi "hold kæft" efter journalisterne, hvis de forstyrrer vores ro og vores lovede tryghed.

Det er en styrke for os som mennesker og for Danmark, at vi har et stærkt fællesskab. Men det at leve i et stærkt fællesskab fordrer også forpligtelse.

I årevis har der været en herskende tese, at den demokratiske samfundsmodel i alle dens varianter er den stærkeste. Så skal vi huske, at demokrati ikke udgøres af et lands ledere, men af landets befolkning. Vi

LIGESOM VI IKKE KAN UNDGÅ EN GLOBAL PANDEMI, OG AT BEKÆMPELSEN AF DEN KUN VIL LYKKES, HVIS MANGE LANDE ARBEJDER SAMMEN OG GØR NOGET AF DET SAMME. OG UANSET OM FRISØRERNE ÅBNER, SÅ VIL VORES ØKONOMI VÆRE DØMT TIL SLÆBESPORET, HVIS USA OG ENGLANDS ØKONOMI BRYDER SAMMEN

skal tage os sammen. Hvis det stærkeste behov, vi som befolkning har, er tryghed, så kan der jo skaltes og valtes, hvis bare vi bliver forsikret om, at vi klarer det og "Mor" eller "Far" passer på os. Der *skal* stilles kritiske spørgsmål til prioriteringerne i sundhedsvæsnen, der *skal* stilles kritiske spørgsmål til graden af nedlukning (og genåbning for den sags skyld), der *skal* stilles kritiske spørgsmål til vores politikeres ageren. Spørgsmålene skal ikke bare stilles af journalister – vi skal som befolkning også tænke og stille dem.

Særligt i kriser har vi en forpligtelse til at skærpe vores kritiske sans, ikke mindst af hensyn til demokratiet. Ellers er der vel en risiko for, at demokratiet ophører med at være den stærkeste samfundsmodel, og vi reducerer os selv til individer, der følger efter, hvis vi nærmest kontraktpolitisk bliver lovet tryghed.

ET GLOBALT PROBLEM KRÆVER MERE END ET NATIONALT SVAR

Når vi nu er enige om, at vi i fællesskab klarer den. Så godt, så burde vi kunne strække os til et minimum af solidaritet med italienerne, der efterspørger respiratorer eller hospitalspladser. Det er da pinagtigt, at det, vi kan strække os til, er respiratorer fra hærens overskudslager, som i øvrigt ikke kan bruges til covid-19-patienter. Solidariteten skal vel også kunne udstrækkes til den udenlandske arbejdskraft, så vi undlader at fremmane billeder af horder af udenlandske arbejdere, der vælter ind over grænsen og truer vores sundhed. Grimt billede, ikke?

K.E. Løgstrup har sagt det så smukt, at "vi altid holder noget af et andet menneske i vores hænder". Det indbefatter samhørighed og tillid og er i min optik helt afgørende for et velfungerende demokrati. Derfor skal EN krise ikke underminere et godt og velfungerende demokrati, men det kræver nok, at vi ser vores egen selvtilstrækkelighed i øjnene og samtidig tager en bid af sandheden, hvor sur den så end må smage.

Ligesom vi ikke kan undgå en global pandemi, og at bekæmpelsen af den kun vil lykkes, hvis mange

lande arbejder sammen og gør noget af det samme. Og uanset om frisørerne åbner, så vil vores økonomi være dømt til slæbesporet, hvis USA og Englands økonomi bryder sammen. Uanset hvor meget vi hyggefryster os over os selv, så kan vi ikke klare os uden de andre. Det rummer en stor styrke, at vi er så selvtilfredse. Det skaber åbenlyst meget tryghed. Men det er også en trussel både mod vores økonomi og mod vores demokrati. Fordi hvorfor skulle andre have brug for os, hvis vi ikke vil dem?

For sandheden er jo, at på trods af i årevis at have romantiseret og hyldet vores nationale egenart, så er vi på godt og ondt viklet ind i og dybt afhængige af resten af verden. Jeg ved, det lyder som et salmevers, og at det er den privilegeredes luksus at påpege, at nationalstaten ikke rækker, end ikke til at give tryghed. Men hvis coronakrisen illustrerer noget med syvtommersøm, så er det, at velfungerende demokratier er det, der virker. Der er institutioner, der gør det, de skal, myndigheder, der har faglighed og evne til samspil med politikerne, og politikere, der er ansvarlige – og ikke mindst: bliver holdt ansvarlige.

Forudsætningen for et velfungerende demokrati, med velfungerende institutioner og myndigheder, er kritiske borgere, der holder deres politikere ansvarlige, så derfor skal vi holde op med at råbe "hold kæft", når der stilles kritiske spørgsmål. I stedet skal vi ønske os flere af dem.

Tine Aurvig-Huggenberger (f.1963) er CEO i Kreativitet & Kommunikation, brancheforening for de rådgivende kreative erhverv. Hun er tidligere næstformand i LO. Hun har medvirket i en række politiske debatbøger, og i 2018 udkom hendes selvbiografi "Viljen er alt".

Dr Michael J. Ryan
EXECUTIVE DIRECTOR
WHO Health Emergencies Programme

Dr Tedros Adhanom Ghebreyesus
WHO DIRECTOR-GENERAL

Dr Maria Van Kerkhove
TECHNICAL LEAD
WHO Health Emergencies Programme

WHO-GENERALDIREKTØREN, TEDROS ADHANOM GHEBREYESUS (MIDTERST), AFHOLDER PRESSEMØDE OM CORONASITUATIONEN, 11. MARTS 2020 [FABRICE COFFRINI/AFP/RITZAU SCANPIX]

MORTEN SODEMANN: HVORFOR ELSKER ALLE AT HADE VERDENSUNDHEDS- ORGANISATIONEN WHO?

LIGESOM TRUMP NU ANKLAGER WHO FOR AT VÆRE INFILTRERET AF KINESISKE INTERESSER, BLEV WHO ALLEREDE FRA SIN OPRETTELSE EFTER ANDEN VERDENSKRIG ANKLAGET AF BÅDE USA OG SOVJETUNIONEN FOR AT STØTTE DET ENE VERDENSSYN FREMFØR DET ANDET. DET ER DET SAMME SKUESPIL MED SAMME MANUSKRIFT, MEN MED NYE KULISSER, DER NU GENOPFØRES MELLEM USA OG KINA. IGEN BEFINDER WHO SIG SOM PRYDELKNABE MELLEM TO STORMAGTER

Siden World Health Organisation (WHO) blev oprettet som FN-særorganisation i 1948 har den altid været udsat for politisk pres fra dens medlemsstater. Men præsident Trumps nylige beslutning om at indstille det amerikanske bidrag til organisationen midt i en reel global katastrofesituation, hvor Coronavirus-pandemien stadig inkuberer i skrøbelige og konflikthærgede lande, udgør alligevel en hidtil uset politisering og trussel mod verdenssundheden.

Det udtrykte chefredaktør Richard Horton på det medicinske tidsskrift, *The Lancet*, også meget klart for nylig: ”Præsident Trumps beslutning om at stoppe bidraget til WHO er simpelthen en forbrydelse mod menneskeheden. Enhver videnskabsmand, enhver sundhedsmedarbejder og enhver borger skal modsætte sig og gøre oprør mod dette rædselsfulde forræderi med global solidaritet”.

I årene siden WHO's begyndelse har organisationen været med til at kontrollere eller udrydde overførbare sygdomme og investere i sundhedsvæsenets kapacitet over hele kloden. WHO står imidlertid nu over for stigende international kritik af den store kinesiske indflydelse i organisationens håndtering af det igangværende covid-19-udbrud. Men denne kritik har historiske og storpoltiske rødder, der udfordrer WHO's institutionelle kultur, som traditionelt har været ikke-konfronterende og ydmyg over for medlemslandene i forsøget på at nå en vis enighed om globale fælles sundhedsmål. Dette essay fokuserer på WHO's rolle gennem tiden og sætter den aktuelle kritik i et lidt længere perspektiv.

WHO – EN HISTORIE PRÆGET AF STORPOLITIK

Lige fra WHO's første år ændredes dets rolle sig fra at være en global sundhedsstyrelse, der skabte sundhedsmæssig sammenhæng i efterkrigsårene, til at være en organisation, der havde tiltagende svært ved at få indflydelse, og som havde et budget, der svandt ind i takt med den faldende indflydelse. Samtidig

måtte de ofte se sig slået af pengesterke private aktører. WHO er regelmæssigt blevet påvirket af jordskælvagtige omskiftninger: Den flere steder rapide afkolonisering, den kolde krig og dens afslutning, HIV/AIDS-epidemien, finanskrisen, SARS, Zika og to ebolakriser. Men organisationen har i realiteten overlevet dem alle til trods for det regelmæssige spørgsmål om WHO's berettigelse og overlevelsesret.

Ligesom Trump nu anklager WHO for at være infiltreret af kinesiske interesser, blev WHO allerede fra sin oprettelse efter Anden Verdenskrig anklaget af både USA og Sovjetunionen for at støtte det ene verdenssyn fremfor det andet. Mens de kommunistiske lande fastholdt, at WHO havde overgivet sig til det imperialistiske USA, beskyldte tilhængere af den amerikanske senator, Joseph McCarthy, WHO for at være infiltreret af de samme kommunister. Det er det samme skuespil med samme manuskript, men med nye kulisser, der nu genopføres mellem USA og Kina. Igen befinder WHO sig som prygelknabe mellem to stormagter.

Geopolitik er en del af det daglige brød i WHO, og politiske, videnskabelige og religiøse uenigheder er til stede på hvert eneste møde. Dets direktør-generaler skal være højtuddannede diplomater med stor tålmodighed overfor bulldozerpolitikere, og de skal have et tolerant forhold til at være syndebukke for medlemslandenes angreb, som normalt er iscenesat for et nationalt og ikke et internationalt publikum i forbindelse med geopolitiske konflikter eller kommercielle interesser knyttet til deres indenlandske økonomier.

WHO har begået mange fejl i årenes løb, og der er bl.a. mange svagheder i den måde, WHO er organiseret på, da det er opbygget af en række uafhængige regionale kontorer, der giver et dysfunktionelt uensartet præg og udtrykker en slingrende sundhedspolitisk kurs. Men trods den storpoltiske teaterorden om WHO's inkompetence og passivitet, så er det præcis dét, de fleste medlemsstater ønsker: et

svagt afhængigt WHO man kan kritisere. Det er dog med undtagelse af lavindkomstlandene i syd, som ønsker et stærkt WHO, der kan sikre dem de nødvendige ressourcer til at opbygge modstandsdygtige sundhedsvæsner.

Netop nord-syd-konflikten er med til at dræne WHO for styrke, fordi konflikten har brogede globalpolitiske og juridiske præmisser. Bare tænk tanken, at hvis WHO blev nedlagt, så kunne nogle lande slippe for det enormt omfattende arbejde med at beskytte folkesundheden gennem standarder for luftforurening og drikkevand eller anbefalinger om seksuel og reproduktiv sundhed og sundhedsrettigheder. Den globale sundhedsindustri ville ikke længere være underlagt irriterende regler, der er fastlagt af et flertal af verdens stater i Verdenssundhedsforsamlingen (WHO's beslutningstagende organ). Noget ville nok være meget lettere for nogen, men det er vira som Ebola og Corona ligeglade med – sygdomme har hverken moral eller pas.

Den måde, hvorpå WHO er sammensat, forudsætter, at den arbejder på konsensus, hvilket ofte kun opnås ved årelange forhandlinger i langvarige udvalg med eksperter og repræsentanter for medlemslandene støttet af et sparsomt personale. I dagens politiske kampe omkring covid-19 og WHO's rolle synes optimismen fra de første efterkrigsår for en videnskabsbaseret apolitisk organisation at være forsvundet helt. Men ideen om et apolitisk WHO fik aldrig en chance, for der var ingen, der ønskede det. Som eksempel nægtede WHO's første generaldirektør, Brock Chisholm, at stille op til genvalg på grund af det politiske pres, der blev påført ham allerede fra første dag i stillingen i 1948.

WHO's tekniske stab skal i princippet være apolitiske sygdoms- og forebyggelseksperter, der ikke har diplomatisk-politiske kompetencer. Derfor er WHO også sårbar over for politisk kritik. Det er så sjældent, at WHO offentligt har sagt et medlemsland imod, at når det sker, huskes det som et ekstraordinært mod. Den danske generaldirektør

Halfdan Mahler måtte flere gange offentligt forsvare WHO i 70'erne, hvor man forsøgte at sætte fokus på lavindkomstlandenes sundhedsforhold. WHO's norske generaldirektør Gro Harlem Brundtland kritiserede under SARS-udbruddet i 2003 også Kina og byen Toronto for ikke at opføre sig ansvarligt, men forventningen er normalt, at WHO ikke bebrejder lande offentligt, men forsøger at få dem til at arbejde sammen.

MAGTPOTENTIAL

WHO's funktioner og aktiviteter har i løbet af sin levetid været utroligt forskelligartede og har dækket de fleste folkesundhedsemner fra sygdomsspecifikke programmer og vaccinationsprogrammer til fremme af primære sundhedstjenester og koordinering af kampen mod antimikrobiel resistens. WHO's historie har undertiden været en rutsjebane af resultater og fiaskoer: Fra den vellykkede udryddelse af koppe og vedtagelsen af en milepæls-traktat på tobaksbekæmpelse på den ene side til den manglende og ineffektive reaktion på den rasende HIV-AIDS-pandemi i 1980'erne og 1990'erne, den famlende kurs overfor brugerbetaling i sundhedsvæsenet i lavindkomstlande, samt en meget forsinket reaktion på udbruddet af ebola-virus i 2014–2016 i Vestafrika.

WHO repræsenterer kulminationen af en historisk proces med internationalt samarbejde inden for sundhedsområdet. Indledningen til WHO's forfatning er en visionær erklæring, der bygger på den europæiske tradition for social medicin ved at forkynde en positiv og omfattende opfattelse af sundhed som både en menneskerettighed og en faktor, der medvirker til international fred og sikkerhed.

Den magt, man fra grundlæggernes side tillagde WHO, afspejler sig i den konstitutionelle erklæring, der bl.a. giver organisationen mandat til at dække de fleste sundhedsspørgsmål, men som også især fokuserer på WHO's rolle som „den instruerende og koordinerende myndighed indenfor internationalt sundhedsarbejde”. Erklæringen giver WHO

MEN TRODS DEN STORPOLITISKE TEATERTORDEN OM WHO'S INKOMPETENCE OG PASSIVITET, SÅ ER DET PRÆCIS DÉT, DE FLESTE MEDLEMSSTATER ØNSKER: ET SVAGT AFHÆNGIGT WHO MAN KAN KRITISERE

ansvaret for et stærkt system med tilsyn, transparens og ansvarlighed ved at kræve, at medlemslandene regelmæssigt rapporterer om en bred vifte af emner, fra nationale love, forskrifter og statistikker til „trufne handlinger og fremskridt, der er lykkedes med at forbedre deres befolkningers sundhed“, for at kunne overvåge implementering af WHO's juridiske instrumenter.

WHO blev fra starten udstyret med stærke normsættende magtredskaber. Udover myndigheden til at vedtage internationale konventioner og henstillinger “med hensyn til ethvert spørgsmål inden for organisationens kompetence”, kan WHO's ledende Verdenssundhedsforsamling ved simpelt flertal vedtage forordninger, der er juridisk bindende for hele medlemskabet i de fem WHO-regioner. Forordninger træder automatisk i kraft for alle medlemslande efter en foreskrevet periode „undtagen for de medlemmer, der giver generaldirektøren besked om, at de afviser den“. Men WHO's magt er så heller ikke større, end at landene pænt kan sige nej til at følge ordre.

En så vidtrækkende lovgivningsmyndighed adskiller alligevel WHO fra de andre specialiserede FN-agenturer, og det er underligt at den potentielle magt ikke har trukket sig mere videnskabelig opmærksomhed. En af de mulige årsager kan være, at WHO kun sjældent har anvendt sin magt. I de første 70 år har WHO kun vedtaget en konvention – nemlig WHO's rammekonvention fra 2003, der indeholdt de internationale sundhedsforskrifter, *International Health Regulations* (IHR). Den magt, der er nedfældet i WHO's forfatning, er ren politisk dynamit. Det giver bl.a. WHO mulighed for at sætte standarder for sikkerhed, renhed, styrke, reklamer og mærkning af biologiske stoffer, farmaceutiske produkter, vacciner og lignende produkter i international handel. Dette blev skrevet i 1946 – længe før globaliseringen – og er en torn i øjet på mange lande, der producerer den type varer.

Det interessante ved IHR er den hidtil usete grad af myndighed, der i

2003 tildeltes WHO's generaldirektør, der kan erklære en international nødsituation, og som konsekvens heraf vedtage efterfølgende midlertidige henstillinger, koordinere internationalt samarbejde og respons og endda tilbageholde information under visse betingelser for at berolige lande, der frygter uforholdsmæssige reaktioner eller sanktioner.

Men WHO's struktur er måske også dens akilleshæl. WHO har seks relativt uafhængige regionalkontorer, hvoraf det europæiske ligger i København, samt 144 landekontorer. De regionale direktører (lederne af WHO's regionale kontorer) udnævnes af deres respektive regionale udvalg og bekræftes af direktionen (der er i praksis valgt af staterne i deres respektive regioner snarere end af generaldirektøren eller hele medlemskabet). Det har skabt stærke decentrale regionale kræfter præget af regionens politisk-religiøse behov, og de deraf følgende spændinger mellem organisationens forskellige dele har præget WHO's historie, som det bl.a. sås, da WHO's afrikanske kontor havde svært ved at erklære ebola for en alvorlig situation af international karakter.

ER USA STADIG I CENTRUM?

Da WHO-generaldirektøren besøgte den kinesiske præsident 28. januar 2020, sagde han, at Kina havde sat nye standarder for udbrudskontrol og med deres deling af viden og informationer om covid-19. Det skete, alt imens kritiske kinesiske læger forsvandt, og politiet havde travlt med at arrestere borgere, der spredte "falsk information". WHO-direktøren Tedros gik endda så langt som at påstå, at Kina med sin indsats havde købt tid, så resten af verden kunne nå at forberede sig. Dét der har harmet resten af verden, er, at i modsætning til Tedros' overvældende roser til Kina, har WHO-generaldirektøren været hurtig med meget direkte at kritisere andre lande for deres reaktioner på udbruddet. Han opfordrede nationerne til ikke at begrænse rejser til Kina og advarede mod „anklager eller politisering“ af udbruddet. WHO sendte endda en repræsentant til et pres-

DE MANGE AMERIKANSKE ANGREB PÅ WHO Gennem TIDEN HAR ÅBNET DØREN FOR ØGET KINESISK INDFLYDELSE PÅ DEN GLOBALE SUNDHEDSARENA. I DE SENERE ÅR HAR KINA I STIGENDE GRAD SET INTERNATIONALE INSTITUTIONER SOM EN CENTRAL PLATFORM TIL AT FORMGIVE DEN INTERNATIONALE ORDEN

semøde i Danmark med nogle direkte budskaber om at rette ind ift. WHO's anbefalinger om at teste og isolere smittede – underforstået at den danske fokuserede teststrategi kunne true WHO's ansvarsområde: verdenssundheden.

USA har i flere omgange tilbageholdt eller forsinket sit bidrag til FN's underorganisationer, også WHO, sådan som Trump nu har gjort. USA har desuden altid gennemtrumfet minimumsbudgetter for WHO, der p.t. svarer til budgettet på Universitetshospitalet i Geneve. Det bizarre er, at retningslinjerne for WHO's coronainsats er forfattet af amerikanerne. Trump begrundet sin kritik af WHO med, at organisationen kritiserer hans politik ift. rejserestriktioner til og fra Kina. Men WHO har netop undladt at kritisere USA (mens de har kritiseret en række andre lande).

Det politiske argument fra USA har altid været det samme: WHO er ikke sin opgave voksen, den har ikke reformeret sig nok, dens ledelse er dårlig, den er underlagt forkert politisk indflydelse, bruger ikke vores penge godt nok – kort sagt: WHO gør ikke, som vi siger. WHO-tilhængere mener, at det var et direkte resultat af USA's passivt-aggressive budgetreduktion i WHO, der førte til den forsinkede og katastrofale indsats mod Ebola-epidemien i 2014-2015 i Vestafrika. Andre mener, at WHO's kontor i Afrika var bange for at skade religiøse og handelsmæssige interesser og ikke ville lægge sig ud med de magtfulde lande som USA.

Nogle lande bifalder (bag lukkede døre) en ny beregning af landenes bidrag til WHO for politisk ad den vej at nedbringe den amerikanske indflydelse og reducere USA til et almindeligt medlem. Ville USA være i stand til at leve med det? Tidligere kunne USA bruge sin magt, penge og indflydelse til at omgå WHO og skabe nye globale sundhedsorganisationer – såsom Den Globale Fond – hvorigennem USA opretholdt sin centrale indflydelse som den suverænt største bidragsyder. Det er helt sikkert ideen bag oprettelsen af en ny organisa-

tion for sundhedssikkerhed, der er blevet fremsat af flere medlemmer af Trump-administrationen: Vi betaler, og I accepterer vores (amerikanske) forståelse af sundhedssikkerhed.

De amerikanske præsidenter har haft hver deres konflikt med WHO. Fx spændte Bush solidt ben for den reproduktive sundhed med sin seksuelle abstinenspolitik i lavindkomstlande, og Reagan var længe om at forstå HIV/AIDS epidemiens globale betydning. De mange amerikanske angreb på WHO gennem tiden har åbnet døren for øget kinesisk indflydelse på den globale sundhedsarena. I de senere år har Kina i stigende grad set internationale institutioner som en central platform til at formgive den internationale orden. I 2017 støttede Beijing med succes valget af den nuværende WHO-generaldirektør, Tedros Adhanom Ghebreyesus, der vandt over en amerikansk støttet rival. Mens mange troede, det var amerikanerne (herunder gennem FN), der skabte reglerne, så brugte Kina bare de eksisterende værktøjer og platforme i bl.a. WHO til at skabe nye bilaterale aftaler. Men som vi ser i disse dage, har USA fat i den økonomiske ende: Kina er i FN sammenhæng et lav- eller mellemindkomstland, og deres bidrag er betydeligt mindre end andre stormagters.

Mange amerikansk-baserede globale sundhedseksperter er alligevel forvirrede, fordi mange lande ikke længere har tillid til, at USA vil det globale fælles gode, men altid meler deres egen kage. Kina og Indien har i stedet taget og fået magten til at forme den globale sundhedsagenda, da sundhed – med støtte fra Tyskland – er blevet et regelmæssigt dagsordenspunkt på G20-topmøder. De kontrollerer også globaliserede forsyningskæder, som har gjort mange af de vestlige lande afhængige af medicinske forsyninger fra Kina og Indien, sådan som covid-19-krisen med tydelighed har afsløret. Kina og Indien har også øget deres videnskabelige forskningskapacitet markant. De er førende inden for digital sundhed, og de bru-

ger global sundhed til at afprøve deres politiske styrke.

DEN BEKVEMME PRYGELKNABE

WHO's kapacitet til at være normstillende er blevet stækket til fordel for økonomisk stærke sygdomsspecifikke, men ekstraparlamentariske, programmer med hver deres egen organisation, der har stor gennemslagskraft overfor den prioriterede sygdom, men uden at styrke sundhedsvæsenet i øvrigt. Selvom legitimiteten af global sundhed sandsynligvis ville styrkes af et mere interventionistisk perspektiv på global sundhed, så har stormagterne tilladt et neoliberalt perspektiv, hvor markedskræfterne styrer global sundhed uden demokratisk kontrol.

Lige nu ser alle verdens lande WHO som den bekvemme forsvarsløse prygelknabe, vi alle elsker at hade, og WHO tror samtidig, at de stadig som i efterkrigsårene skal please enhver: despoter, populist, G7-landene, religiøse særbehov og utidige toppolitikere. Samtidig holder de fast i, at WHO skal skabe global lighed i sundhed, bekæmpe tobaksindustrien og fikse pandemier i de lande, der ikke kan eller vil gøre noget selv. Koler og mæslinger hviler ikke på laurbærrene og står klar, når der er andre epidemier. Fx er vaccinationskampagner mod mæslinger indstillet på det afrikanske kontinent, og den regning kommer vi til at betale senere. Når WHO samtidig udviser en temmelig patroniserende adfærd i forhold til lande, der har et selvstændigt videnskabeligt standpunkt, så spænder de ben for sig selv, fordi det af nogle lande som fx USA, Rusland og Kina opleves som utidig indblanding i interne politiske forhold og prioriteringer.

Sundhedsvæsenet og sundhedsteknologier er blevet en af de største industrier i verden og overlapper desuden med store sikkerhedsmæssige og politiske interesser. Menneskers og dyrs sundhed er indbyrdes afhængige og bundet til sundhed i de samme økosystemer, og et svagt sundhedssystem i ét land kan true hele verden, mens fattigdomslommer kan fremme den ukontrollerede spredning af mikrober – også i høj-

indkomstlande. Det betyder, at vi er alle i samme båd, og at stærke offentlige institutioner er vigtige, både på nationalt- og internationalt niveau, men deres autoritet og virke skal altid diskuteres.

Som Peter Piot, manden der fandt Ebola-virusset og nu leder af London School of Tropical Medicine and Hygiene, sagde forleden i et interview: "It isn't over until it is over", med reference til at kampen mod Corona ikke er vundet før den er vundet i *hele* verden. Det gælder ikke mindst for de skrøbelige stater i det krigshærgede Mellemøsten og de hårdest ramte lande i Afrika syd for Sahara. Den kamp er det kun WHO og dets venner, der vil tage op og føre til ende. Der er ikke andre.

Derfor er WHO det mindst ringe bud på, hvem der kan og vil blive ved til den sidste coronapatient erklæres rask – ligesom WHO gjorde med kopper, selvom det tog næsten 100 år at få overbevist USA og Storbritannien om at vaccinen var en god ide.

Morten Sodemann (f. 1959) er professor i global sundhed og indvandrermedicin på Syddansk Universitet. Overlæge, Indvandrermedicinsk klinik, Odense Universitetshospital. Næstformand i Selskab for Indvandrersundhed. Forskning og forskeruddannelse i flere afrikanske lande. Forfatter til bogen: "Sårbar? – det kan du selv være?"

ÅRSABONNEMENT PÅ RÆSON: 250 KR. PENSIONISTER: 200 KR. STUDERENDE: 200 KR.

DU MODTAGER: 4 TRYKTE NUMRE MED POSTEN
OG HUNDRETVIS AF BETALINGSARTIKLER PÅ NETTET. SE: RAESON.DK/ABONNEMENT